NEDERLANDSCH VROUWENLEVEN

WINTERMAAND 1942

SINT JOSEF GING AL TREUREN

Oud-Vlaamsch Kerstlied

Bewerking van Fidelio

matig snel *mf*

Sint Jo-sef ging al treu-ren, hij ging van deur tot deu-re, gaan vra-gen om lo- gist. Maar de waar- din-ne sprak heel ont- stelt „Zie mijn ka-mer is be- kwa-mer voor de hee-ren al met veel

1e en 2e couplet: geld. 2. Sint 3. Het

3e couplet: stal.

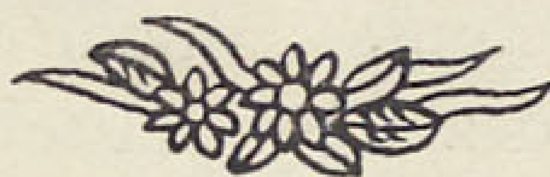
2. Sint Josef sprak met klachten:
„laat ons toch hier vernachten,
aanschouwt hier Maria!"
En zij wezen hem daar een schuur,
door de hage, wind en vlage.
het huis was zonder deur of muur,

3. Het huis was zonder gevel,
't was zonder pan of techel,
Sint Josef wierd benauwd.
En daar ligt nu de God van al.
Jesus huisje draagt zijn kruisje,
hij ligt in een verworpen stal.

Nederlandsch Vrouwenleven

TIJDSCHRIFT VOOR DE NEDERLANDSCHE VROUW

Verantwoordelijk redactrice: J. Jansen-van Balen te Amsterdam
Redactie-adres: Kruislaan 210 - Amsterdam - Telefoon 52322
Administratie: de Lairessestraat 153, Amsterdam, Tel. 29894
Leesgeld: 3 gld. 50 p. jaar, 1 gld. 75 p. ½ jaar, 90 c. p. kwartaal
Losse nummers 15 cent — Verschijnt twee maal per maand

TEN GELEIDE:

Waarschijnlijk zult ge U bij het verschijnen van dit eerste nummer van „Nederlandsch Vrouwenleven" afvragen: Een nieuw tijdschrift en dat nù? Hierop wil ik met enkele woorden dit antwoord geven: Ja, een nieuw Vrouwenblad en **juist** *nu!*

Dit blad zal de schakel zijn tusschen alle vrouwen in Nederland, die vertrouwen in de toekomst van ons Volk hebben, en die daadwerkelijk daaraan mee willen bouwen. In de eerste plaats dus de schakel tusschen alle leden der Nationaal-Socialistische Vrouwenorganisatie. Maar wij hopen, dat talloos andere vrouwen, die nog niet met en naast ons staan, in dit nieuwe blad een wegwijzer naar een betere toekomst zullen vinden.

„Nederlandsch Vrouwenleven" verschijnt in een donkeren tijd voor ons Volk. Maar even zeker als spoedig weer de Midwinterwende zal aanbreken en het licht zal zegevieren over de duisternis, zoo zeker zal ook ons Volk zich weer oprichten en zijn weg vinden naar een sterkere en betere toekomst.

Moge dit blad zijn deel daartoe bijdragen!

Rost van Tonningen-Heubel (?)

NEDERLANDSCH VROUWENLEVEN

Het nieuwe vrouwenblad

Wanneer de feesten voorbij zijn en het nieuwe jaar aangevangen heeft, zal „Nederlandsch Vrouwenleven" aan haar eersten jaargang beginnen.

Dat het blad juist „Nederlandsch Vrouwenleven" heet, heeft een zinvolle bedoeling. De veranderde geestesinstelling van dezen tijd en de daaruit voortkomende nieuwe opvattingen, hebben ook in de vrouwenwereld veranderingen teweeggebracht. Deze veranderingen hebben ongetwijfeld op het oogenblik nog niet overal ingang gevonden.

Het is nog slechts een betrekkelijk kleine groep van vrouwen, in wie deze veranderingen zich al voltrokken hebben. Maar wie de geschiedenis kent, weet, welke richting deze in zal slaan. De nieuwe denkbeelden zijn nu logisch aan de orde en zij zullen — hoe dan ook — verwezenlijkt worden. En zij zullen óók het leven van de Nederlandsche vrouw een andere wending geven.

Het blad „Nederlandsch Vrouwenleven" wil hierin vóórgaan. Het zal artikelen brengen over allerhande onderwerpen die voor vrouwen van belang zijn: kinderopvoeding, arbeidsvoorwaarden en sociale verzorging van de werkende vrouw, boekbespreking, huis-inrichting (voor stad en platteland), over oude en nieuwe kinderspelen en kinderliederen, over planten, dieren en kruiden en hun verband met gezin en huishouding, over bekende hedendaagsche en historische vrouwen, over vrouwelijk werk in Arbeidsdienst, Volksdienst en Jeugdstorm, Landstand en Arbeidsfront, over vrouwenbeweging in andere landen, over lichamelijke oefening voor vrouwen, over allerhande vrouwenberoepen enzoovoort . . . Maar de practische dingen zullen niet vergeten worden: in ieder nummer zal iets te vinden zijn over koken en over het maken en verstellen van kleeding, voornamelijk van oud nieuw maken. En ditmaal *niet* geheel en alleen ingesteld op de keuken en de mode van de vrouw in de stad, maar óók bruikbaar voor lezeressen van het platteland. Ook bijdragen over het maken van eenvoudig kinderspeelgoed, het inrichten van een eigen kruidhof, streekrecepten, een bonte vragenbus en een ruimte voor kleine advertenties van abonnees zullen erin voorkomen, en verder ook korte verhalen, tekst en muziek van eenvoudige liederen en eenvoudige handwerkjes zullen geplaatst worden, terwijl verder vanzelfsprekend nieuws van de N.S.V.O. uit de verschillende districten, een jongeren-rubriek en ook de radio-programma's voor de vrouw afgedrukt zullen worden.

Waar wij spreken over het nieuwe blad, past, alvorens aan den eersten jaargang begonnen wordt, een woord van dank aan de hoofdredactrice van de voorloopster van dit blad: „De nationaal socialistische Vrouw", mej. te Luy. Zij werkte middels dit door haar opgerichte blad voor de leden van de N.S.V.O., en de velen, die dit blad nooit gekend hebben, moeten toch weten, dat dit blad het eerste vrouwenblad van den nieuwen tijd was. Wij hopen, dat wij menigmaal een artikel van mej. te Luy in onze kolommen kunnen opnemen.

Medewerking verwachten wij verder óók van onze lezeressen! Wie iets te zeggen heeft dat de moeite waard is, schrome niet; gezamenlijk willen wij de nieuwe lijn in het Nederlandsche vrouwenleven vaststellen, en gezamenlijk willen wij deze nieuwe lijn vastleggen in het Vrouwenblad van den nieuwen tijd:

NEDERLANDSCH VROUWENLEVEN

J. J.

Overpeinzingen

BIJ DEN LICHTBOOM

Lichtboom, levensboom, machtig symbool van het leven! Diep geworteld in de aarde verheft de woudreus zijn kruin omhoog, een beeld van groei en vruchtbaarheid.
Het is geen wonder, dat onze voorouders, temidden der uitgestrekte wouden wonend, juist den boom als een levenssymbool zagen. Levenssappen der aarde stellen de ontkiemde vrucht in staat uit te groeien tot den hoogopgaanden stam met een bladerkroon, die bijna tot in de wolken reikt. Is er een schooner beeld te denken, waarin de verbondenheid van het hoogere met Moeder Aarde zoo juist tot uitdrukking komt?
Zoo brachten onze voorvaderen, door de wintersche koude en donkerte meer op het verblijf in de hallen hunner woningen aangewezen, takken van den altijd groenen boom in hun midden bij de viering van het feest van de „nieuw geboren" zon.
Ook *wij* halen den denneboom uit de eenzaamheid van het woud om onze dagen van vreugde rondom het feest van het Licht in den huiselijken kring met ons te deelen.
Hoe verschillend zijn de gedachten van elk onzer, wanneer de lichtjes worden ontstoken en wellicht teere kinderstemmen de toepasselijke liederen doen weerklinken. Vaak zingen zij van „Vrede op Aarde" en wordt dat door ons, ouderen, gezien als het hoogste geluk wat den mensch beschoren kan zijn.
Drong het bij dit gebed om vrede wel voldoende tot ons door dat de natuur, het leven zelf, een aaneenschakeling van strijd is, zonder ophouden, vanaf het eerste oogenblik van ons bestaan tot den laatsten ademtocht? Waren we in de laatste tijden onbewust innerlijk zoo ontworteld geraakt, dat wij het leven, met allen strijd, niet meer ten volle aandurfden? Wilden we liever in rust en vrede het leven genieten en vergaten we daarbij, dat deze gedachtengang niet bij ons innerlijk past? Waren we niet meer gelijk aan dien woudreus, die, in den ergsten winterstorm zwiepend heen en weer geslingerd, zich als het ware ten volle aan die oerkracht overgeeft om dan, na die worsteling, ontdaan van alle doode en vermolmde takken, met naar den hemel gerichten top, zich opnieuw voor het komende jonge leven aan zijn wortels en takken voor te bereiden? Hadden wij inderdaad zoo weinig meer gemeen met den oorspronkelijken aard onzer voorvaderen, die het leven met alle vreugden en alle zorg en moeite als een *ondeelbaar geheel* ten volle aanvaardden? Begrepen we wel, dat een volk, dat zijn eigen oorsprong miskent, een stervend volk is, evenals de boom, die van zijn wortels wordt ontdaan?
Vrede op aarde, wereldvrede, algeheele liefde der menschen onderling, dat mag velen onzer misschien als een schoon toekomstbeeld voor oogen zweven. Wij Germaansche menschen begrijpen echter ook, dat wij slechts den strijd aanbindend met het kwaad — in welken vorm het zich dan ook op onzen levensweg vertoont — in dezen tijd der Wereldwende kunnen staan. Wij weten dat reeds uit ons eigen dagelijksch leven. Alleen door voortdurend in strijd met ons zelf, met onze eigen zwakheden te zijn, kunnen wij die innerlijke vrede bereiken, die ons in staat stelt het leven, *met* alle moeite en zorg *en* alle vreugde als iets schoons te zien.
Zoo zien wij den strijd als een noodzakelijk deel van het leven. Wij weten dat leven zonder strijd niet mogelijk is. Is het geheele leven in de natuur niet een aaneenschakeling van strijd, waar de sterkere altijd overwint?
Wij kennen toch ook het oude gezegde:

Hij die niet heeft dan vrienden wordt een stakker,
Bij vrienden dut men in, Uw vijand houdt U wakker!

en zijn het niet juist die oude spreuken — voortgekomen uit het innerlijk van ons volk — die zoo eenvoudig, maar zoo waar de dingen weergeven?
Wakker geschud zien we ons dan ook bij de wende van dit zonnejaar nog temidden van den felsten strijd, die ooit ter wereld gestreden werd en de droom van eeuwigen vrede bleek niet in ons wereldbeeld te passen.

Wat is het dan wel dat ons bij het feest van het Licht tot in het diepste van ons innerlijk beroert?
Wij vieren de wedergeboorte van het licht misschien uiterlijk veel verschillend en ook in andere vormen dan het in de alleroudste tijden door onze stamvaders gedaan werd. Maar toch bezitten we allen nog een deel van de geaardheid, die hen het nieuwe licht deed zien als een kind in de gouden wieg, geboren in den heiligen nacht. De wieg, waarvan reeds sinds duizenden jaren een afbeelding staat op den wand van een grafkamer in Zweden, waar omheen de Nornen staan, die den levensdraad spinnen en de lengte ervan bepalen. De wijze vrouwen schaarden er zich om heen, ontstaken het levenslicht en brachten geschenken. Vele gegevens wijzen er op, dat in de Germaansche landen de geboorte van het Kind met nieuw ontstoken vuren en versieringen van altijd groene takken gevierd werd. De band met de gestorven voorvaderen was in de kortste dagen en de langste nachten inniger dan in geen anderen tijd van het jaar en het Kind in de wieg was het symbool van de eeuwige vruchtbaarheid van het leven, als een schakel in de rijen der geslachten.
Maar niet alleen als het keerpunt van het zonnejaar zien wij dit Lichtfeest, dat in het teeken van de groote Wereldwende staat.
Nog vindt de worsteling plaats om ons van de duistere machten te bevrijden, evenals eerst de duisternis over de aarde komt, om op den kortsten dag *schijnbaar* het licht te overwinnen. Maar daarna komt het licht zegevierend en stralender dan ooit weer te voorschijn. Zoo zal het verouderde afsterven om plaats te maken voor het nieuwe, dat de toekomst ons brengen zal. Dat is het wat ons de kracht geeft niet terug te deinzen voor de erkenning, dat, indien wij verder willen leven, wij ons ook op verderen *strijd* moeten voorbereiden. Verliezen wij het besef, dat het leven zonder strijd een onmogelijkheid is, dan verliezen wij onze levenskracht.
Wanneer dan de lichtjes aan den met vruchtbare gaven, zooals appels en noten, versierden boom hun glans in onze woning verspreiden, zien wij als toekomstbeeld een herboren volk, bewust van eigen aard en eigen kracht, voortgaande in de voetsporen der vaderen, die bij de wende van het jaar het nieuwe leven, met allen strijd, met vreugdevuren verwelkomden.
Mogen er dan in de Germaansche wereld verschillen bestaan in de wijze van de viering van het feest van het Levenslicht, laten wij die niet als een *tegenstelling* voelen, maar bedenken, dat wij allen van denzelfden oorsprong zijn.
Moge zoo het licht van den boom in onze harten doordringen . . .

Midwinter 1942.

J. HOEKSTRA—KLUMPER

Pieter Breughel
Aanbidding der
Driekoningen
Foto: Rijksmuseum
Amsterdam

HET KERSTGEBEUREN EN HET *volkslied*

Het Kerstgebeuren heeft in alle volkeren der Christelijke wereld zijn weerklank in de volksziel gevonden. Schilders en dichters zijn door de eeuwen heen geïnspireerd door de gewijde gebeurtenissen: de Geboorte, de krebbe met het Kind, de herders in het veld, de zang der engelen, de aanbidding door de drie koningen uit verre landen, en de eigen volksaard drukt zijn stempel op het werk dezer kunstenaars. De kerk viert hare feesten en in het midden van den winter barst de hemel open met klokkenklank en licht en heerlijke muziek: de Christus is geboren!
Maar in de beslotenheid van het gezin maken de moeders het tot een feest voor de kinderen, waarvan de herinnering door het leven heen blijft. Zij groepeeren de kinderen om zich heen, het verhaal van het kindje in de krebbe klinkt zoo vertrouwd uit Moeders mond: „het had geen wiegje, geen kleertjes, het lag maar op wat hooi in een voederkrebje in een stal. En toch was het door God gezonden om de menschen gelukkig te maken".
In de meeste landen is dan ook het Jesuskindje de brenger van goede gaven: in Duitschland: „Morgen kommt der Weihnachtsmann, kommt mit seinen Gaben"; in Zwitserland zetten de kinderen 's avonds hun schoentje en wenschen wat het Jesuskindje er wel allemaal in zal brengen; in de Skandinavische landen heeft men het Joel-feest, (in Zweden „Julklapp", van 22—25 December) met geschenken en verrassingen. Het verband met de Zonnemythe (in de landen waar de Kerstboom inheemsch is nog versterkt door het licht), de midwinter-zonnewende, de geboorte van het zegenbrengende licht ligt voor de hand, en de volksziel reageert op de gewijde verhalen van het Kerstgebeuren als in een onbewuste herinnering aan zijn herkomst uit het Noorden.
In de kerstliederen is dit verband zelden aan te toonen. Onderwerp zijn meestal de Bijbelverhalen, en dan vooral de menschelijke kant ervan, of een soort vrome overpeinzingen, die weinig oorspronkelijk-volksch meer heeft.
Volksch in den echten zin van het woord zijn vele Vlaamsche kerstliederen. De gebeurtenissen zijn in de Vlaamsche volksziel op kinderlijke wijze met het eigen volksleven, met het eigen landschap verweven. De voorstelling van het gebeuren in de heilige nachten is als het ware een plotseling zien van het leven van iederen dag in een geheimzinnigen bovenaardschen glans. Een kindje wordt geboren in een armelijken stal: de stal is in Vlaanderen en een dikke sneeuwlaag bedekt het rieten dak; Bethlehem ligt in Vlaanderen. Van de herders „die de waak hadden, terwijl de anderen de rust genoten tusschen de vettige wollen schapenlijven, zaten er vier nevens het vuur, bij een pot bier met de kaarten „scherpenheuvel" te spelen; elkendeen die won mocht een slok van den lekkeren oudenaerdsch genieten" (Felix Timmermans, „Het kindeken Jezus in Vlaanderen"). De ster is „en sterre met een steert" (Timmermans t.a.p.). In den Kerstnacht zingen de bijen in hunne korven.
Ook het Volkslied weerspiegelt dit beleven van de dingen op eigen bodem. Naast de vele, die een letterlijke weergave zijn van het Bijbelverhaal, gelijk wij er ontelbare in alle landen vinden, en die men bezwaarlijk scheppingen van de volksziel zou kunnen noemen, vinden we hier in vele gevallen een aandoenlijk-naïef, menschelijk meeleven, uitingen van het goede, hartelijke volk, zooals velen van ons de Vlamingen kennen.

Bij mijn speurtocht op zoek naar Kerstliederen van verschillende volkeren ten behoeve van mijn bijdrage tot dit Kerstnummer raadpleegde ik o.m. „Das Lied der Völker" van Dr. Heinrich Möller, een verzameling van de meest karakteristieke — in volkschen zin — liederen uit alle landen, en uit de alleroudste tijden met den oorspronkelijken tekst en een Duitsche vertaling uitgegeven. De oogst was zeer mager. In een bundel Keltische (Iersche-Schotsche-Bretonsche) liederen vond ik geen enkel Kerstlied, wel de zeer oude Druïdengetallen-reeks, met Christelijke bijmengsels; bij de Baltische: geen enkel, wel veel die op Oud-Germaansche herkomst wijzen; Hongaarsche: geen enkel; Fransche: twee; Spaansche: twee. Van de Fransche is het eerste: „Voici la Noël" eigenlijk een minneliedje. Een meisje zingt (tweede strofe) „Al onze vrienden zijn reeds bij het vuur verzameld, alleen mijn vriend is er niet, ik ben ontroostbaar; kom toch mijn vriend". Het tweede is het bekende „Entre le boeuf et l'âne gris" (Tusschen de os en het grijze ezeltje"). De beide Spaansche (Katalaansche) zijn zeer oud. Het eene „Canso de Nadal" stamt uit de 15e eeuw, en bevat in de tweede strofe de volgende opmerkelijke regels (naar de Duitsche vertaling van het Spaansche origineel): „Adams zondenval heeft ons in nacht en leed gestooten, en wij zouden nog heden in de duisternis liggen, wanneer niet te middernacht het morgenrood tot nieuwe zonnepracht geworden was". En verder: „En het heilige Morgenrood sprak tot den jongen Zon: „kom mijn Zoon en Heer-God, ga tot de Moederborst van de Jonkvrouw" enz. Ook hier is het verband met de zonnemythe duidelijk.

Het tweede, dat ook uit de vroege middeleeuwen dateert, grijpt terug op de gewoonten in de allereerste christelijke tijden, om de gebeurtenissen in den Kerstnacht a.h.w. ten tooneele te voeren, hetgeen tot excessen aanleiding gaf zoodat deze spelen in de kerk verboden werden. — Het lied heet „Villancio-Baile de Nadal", en behoort tot die Kerst-dansliederen gelijk zij sedert de vroege Middeleeuwen in de dorpskerken na de middernachtmis door de kinderen van het koor gezongen en gedanst werden. Bij het refrein „foem, foem, foem!" slaat de gemeente (!) op alle mogelijke geraasinstrumenten. De inhoud komt op het volgende neer: „Op den vijfentwintigsten December — foem-foem-foem — kwam een knaapje op de wereld — foem-foem-foem — teer en fijn, geboren in een stal, van de uitverkoren jonkvrouw — foem-foem-foem!
In de volgende strofen wedden twee herders, zittend in het gebergte, wie de grootste leugen vertellen kan (foem-foem-foem). Terwijl de eene zegt dat hij 10000 schreden ver kan springen, eet de andere zijn eieren en worst op. De laatste strofe geldt dan weer het feest van den 25sten December.
Een strenge aartsbisschop van Sevilla verbood in de 16de eeuw dit gebruik. De koorkinderen zijn toen met hun „maestro di capella" naar Rome getogen en hebben den dans voor den Paus en het college van kardinalen voorgedanst met het gevolg dat het edikt van den aartsbisschop opgeheven werd, en het oeroude gebruik tot op den huidigen dag bewaard gebleven is.
Dr. Jaap Kunst heeft in zijn boek: Het levende lied van Nederland, (N.S.V.O.-bibliotheek no. 521), ook enkele kerstliederen uit den volksmond opgeteekend, alle van zeer ouden datum. Een ervan „Fivelgoër Kerstlied" heeft een melodie, waarvan de schoonheid door geen kunstlied te overtreffen is. Het is eigenlijk een Nieuwjaarslied, evenals het Oud-Vlaamsche „In Jesus name" dat mede een der schoonste melodieën is die uit de volksziel zijn opgeweld. Het komt voor in „Het oude Nederlandsche lied" van Flor. van Duyse, en in een bundel Vlaamsche Kerstliederen bewerkt door den Antwerpschen toonkunstenaar Edward Verheyden, uitgave „Het Muziekfonds", Antwerpen.
Ook in het „Nederlandsch Volksliederenboek" van de Lange, van Riemsdijk en Kalff vinden wij een zevental Kerstliederen, w.o. de bekende „Nu syt wellecome" en „Daar is een kindetje geboren op d'aard" met hun stemmige

melodieën. Een „Kerslied", overgenomen uit een verzameling die den merkwaardigen titel droeg: „Medemblicker scharre-zoodje: „Komt wilt U spoeden naar Bethlehem", op de melodie: 1 =G 6/8 0 0 1|1.2 3 1 5|6. 4 5. 5|2.4 3 2 1| 1. 7 1. enz. heeft alle kenteekenen van eigenlijk een danswijs te zijn, al heeft dan de bewerker er „gedragen" boven gezet! Het prachtige „O, Kerstnacht, schooner dan de dagen" van J. v. d. Vondel, ontbreekt niet.
Om te besluiten kom ik nog even terug op de Vlaamsche kerstliederen. Liederen als „De nederige geboorte" zijn niet verschillend van de Noord-Nederlandsche uitingen, ja zij zijn gemeengoed van den geheelen Nederlandschen stam. Anderen echter waar onmiddellijk, onbelemmerd de hartelijke Vlaamsche volksziel zich uitspreekt, zijn Vlaamscheigen.
Men beluistere de levendige voorstelling der dingen, het hevig meevoelende hart, de verontwaardiging tegenover de waardin, die haar kamer bewaart „voor de heeren met veel geld".

SINT JOSEF GING AL TREUREN.

1. Sint Josef ging al treuren,
hij ging van deur tot deure
gaan vragen om logist.
Maar de waardinne sprak g'heel ontstelt:
„Zie mijn kamer is bekwamer
voor de heeren al met veel geld.

2. Sint Josef sprak met klachten:
„laat ons toch hier vernachten,
aanschouwt hier Maria!"
En zij wezen hem daar een schuur,
door de hage, wind en vlage,
het huis was zonder deur of muur.

3. Het huis was zonder gevel,
't was zonder pan of techel,
Sint Josef wierd benauwd.
En daar ligt nu de God van al.
Jesus huisje draagt zijn kruisje,
hij ligt in een verworpen stal.

Ook de melodie, die vermoedelijk niet heel oud is, is typisch voor het op den voet volgen van den tekst; er zit een zekere plastiek in, een beweeglijkheid, die echt Vlaamsch is, en die we ook bij de Vlaamsche toondichters als Benoit, die in het volk wortelt, kunnen aanwijzen. Men lette b.v. op de nadrukkelijke, nijdige, kwartnoten bij: zie mijn kamer" Een eenvoudige bewerking van de melodie is te vinden op de binnenpagina van dit nummer.

Overal waar de Moeders de kinderen om zich heen verzamelen, waar het feest der Geboorte zich vereenzelvigt met de zonnemythe, waar de jaarlijksche komst van het Licht der Wereld samenvalt met de jaarlijksche mid-winter-zonnewende daar zullen de oude liederen weer diepen zin verkrijgen, terwijl juist met dit diepere begrip de waardeering voor de uitingen van de eenvoudige volksziel zal stijgen.

Hier hebben de vrouwen kultuurscheppend werk te doen, door het hoeden en verder geven van de schatten die ieder volk bezit in zijn oude liederen.

FIDELIO

INHOUD

FOTO S

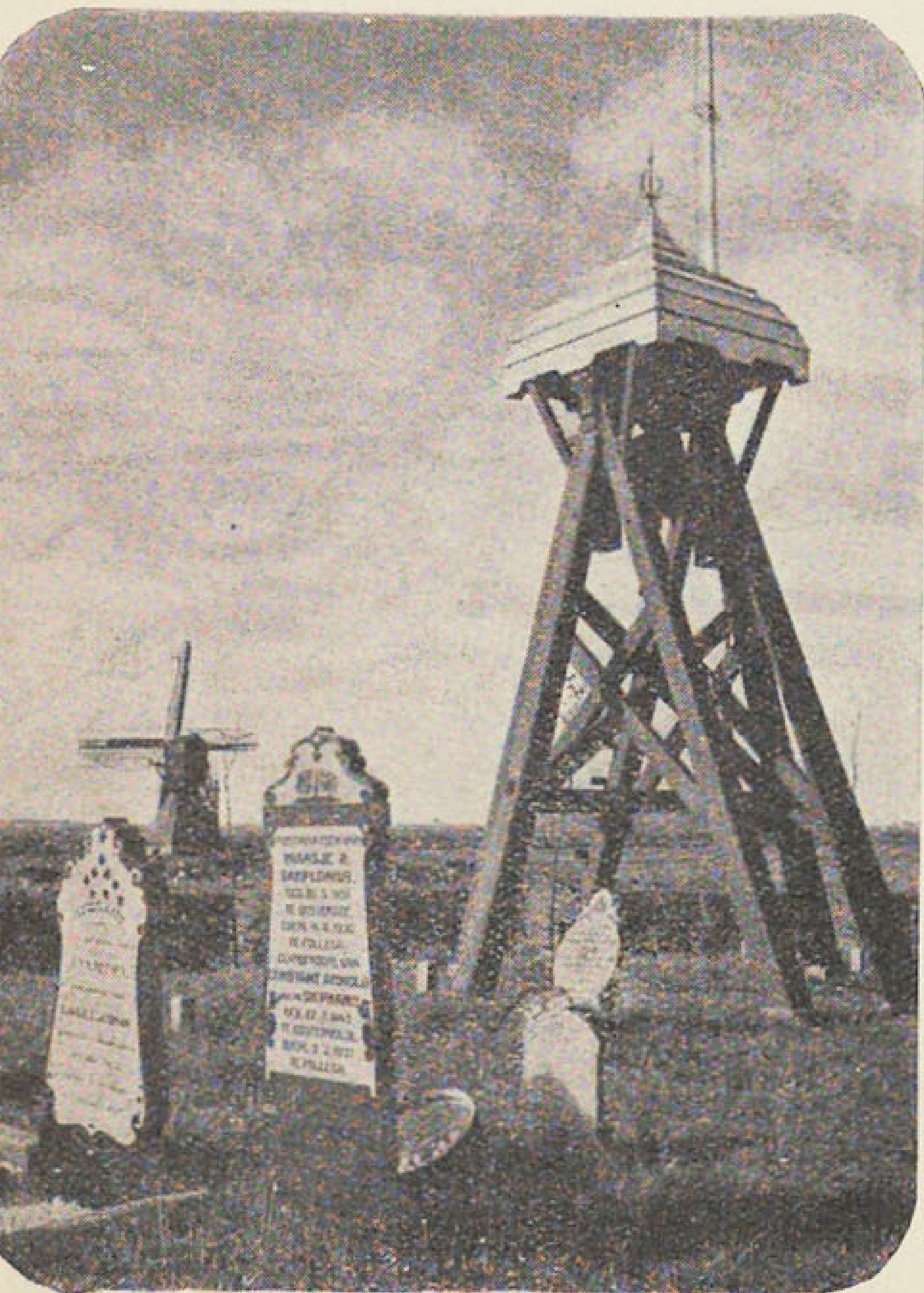
Pag. 5 foto bureau Tijssen;
Ir. W. F. Heemskerk Düker
Pag. 8 en 9 Meeusse, Tijssen, Polygoon
Pag. 12 Schipper
Pag. 14 Cino
Pag. 18 Cino
Pag. 20 Loekie Plate

... onder de hooge beschuttende daken

... de diepe klank van den midwinterhoorn ...

... goten de klokken vanuit

GEBRUIKEN IN DEN

Midwintertijd

Onze tegenwoordige Kersttijd was reeds in het grijze verleden een feesttijdperk. Het was de tijd, waarin onze verre voorvaderen het feit vierden, dat de zon het laagste punt in haar baan had bereikt, en nu weer elken dag hooger aan den hemel zou stijgen.
Deze viering van den wederkeer van het Licht werd later symbolisch door het Christendom overgenomen; het feest van de Geboorte van Christus vloeide samen met het aloude Midwinterfeest. In ons hedendaagsche Kerstfeest is van het oude Midwinterfeest nog veel terug te vinden. Hierover vertelt U Elsa Valeton in onderstaand artikel.

Wanneer de laatste bladeren van de boomen zijn gewaaid en het licht overdag als een vale gele schijn achter de nevels schijnt, wanneer wij 's morgens nog in de schemering onze dagtaak beginnen en 's avonds al vroeg weer de gordijnen sluiten, dan voelen wij diep in ons hart iets van de wijding, die er heerscht om alles, wat afsterft en zijn leven beëindigt. Hoeveel te meer zal men in vroeger tijden, en vooral op het platteland, dit gevoel beleefd hebben! Want daar bepaalde het afsterven van de natuur ook het werk. Als de laatste vruchten van den akker binnen waren en de velden weer gereed waren gemaakt voor het nieuwe oogstjaar, dan lag het werk buiten stil en trok men zich terug onder de hooge beschuttende daken. Dan moest het erf keurig opgeruimd zijn, want 's nachts reed in den gierenden storm „Derk met den Beer" rond, die alles, wat rondslingerde, meenam. Zoo vertelde men elkaar 's avonds bij het haardvuur. „Derk met den Beer" heette hij toen in den Achterhoek, maar in lang vervlogen tijden spraken onze Germaansche voorvaderen van Freyr, die op een reusachtig everzwijn met gouden borstels over hun velden reed, en zij bedoelden dezelfde.
Als dan de kortste dag gekomen is, is het alsof de zon stilstaat en het eenige dagen duurt, voor zij weer op gang komt, en langs een nieuwe baan weer omhoog gaat klimmen. Twaalf dagen, of liever gezegd nachten, want de nacht overheerscht den dag, duurt dit stilstaan. Dat is een wonderlijke tijd. Alles in de natuur houdt als het ware den adem in en wacht op het groote wonder, dat de zon herboren zal worden. Als het groote rad stilstaat, mogen er ook geen kleine raderen draaien en het spinnewiel dat gedurende de lange winteravonden zoo lustig snorde, is tot rust gekomen. Ook in de natuur gebeuren wonderlijke dingen: in den stal spreken de dieren met elkaar en de bijen zingen in hun korf.
De donkere dagen zijn een tijd van hoopvol afwachten, maar zij zijn ook een tijd van groote vreugde, omdat men immers heel zeker weet, dat de zon weer „herboren" zal worden, weer hooger en hooger zal klimmen en de kou en duisternis zal overwinnen. En daarom waren en zijn deze dagen één lange reeks feesten. Eigenlijk begint het feestelijke reeds veel vroeger en het groote lichtfeest kondigt zich al aan in de herfstelijke lichtjesfeesten, zooals St. Maarten (11 Nov.) er een is, en ook St. Nicolaas heeft er iets mee te maken; maar pas wanneer wij voor het eerst in het Twentsche land den diepen klank van den midwinterhoorn vernemen, weten wij heel zeker, dat nu de Kersttijd met rassche schreden nadert.
De echte, oude midwinterhoorn van vlieren-, esschen- of beukenhout, 1.50 M lang, wordt boven den put geblazen om de klank dieper en voller te doen zijn. Alleen in den tijd vanaf den eersten Adventszondag tot aan Driekoningen mag erop geblazen worden; dan rust hij weer het geheele jaar.
Oeroud is deze gewoonte van het blazen op hoorns. Ook in den bronstijd reeds, blies men op zeer kunstig gemaakte hoorns, „luren" genaamd, waarvan wij afbeeldingen vinden op rotsteekeningen in Zweden uit den tijd van ± 2000 jaar v. o. j.
Waarom blaast de Twentsche boer op 't midwinterhoorn? Sommigen doen het oudergewoonte; anderen zullen U zeggen, dat zij het doen om de komst van Christus aan te kondigen; maar niemand weet meer, dat daarmee een duizenden jaren oude traditie wordt voortgezet.
Zooals het midwinterblazen in het Twentsche land de begeleidende muziek voor de gewijde nachten is, zoo is dat in Friesland het klokluiden. Vanaf 21 December, St. Thomasdag, tot aan Nieuwjaar goten de klokken vanuit hun klokkestoelen hun klanken uit over het wijde stille Friesche land. St. Thomasluiden of „pluslieden" noemde men dat. Hetzelfde woord „plus" vinden wij in den naam Hantsje Plus, een figuur, ter eere van wien oudtijds de schooljeugd in Friesland in den Zaterdagnacht voor Kerstmis een feest vierde. Wat deze naam precies beteekent, is men nog niet te weten gekomen, maar Hantsje Plus, die in den zomer zich verschuilt in het koren en dan soms kleine, verdwaalde kinderen meeneemt, is eeuwen geleden waarschijnlijk een god van de vruchtbaarheid geweest. Den avond tevoren brachten de jongens in de school al hout en turf bijeen en omstreeks middernacht werd het haardvuur aangestoken, terwijl buiten voortdurend de klokken luidden. Dat ging zoo den geheelen nacht door, tot het eerste lichtschijnsel aan den hemel verscheen. Dan blies er een op een hoorn en de anderen zongen gezamenlijk:

„Hantsje Plus,
Didelomme dus,
Pyp yn 't hoarn
It wirdt ljochtmoarn.
Hei, wost' mei?
It wirdt ljochtdei.
Kinst net sjen,
Nim de lantearne mei."

Doordat de jeugd dikwijls in een al te vroolijke stemming baldadig omsprong met de klokken, werd het Thomasluiden in vele plaatsen verboden, maar in Oudehorne kon men geen afstand doen

van het klokstjûren, dat als een soort volkskunst beschouwd wordt, zoodat eindelijk het klokluiden daar weer in eere werd hersteld.
Lang van te voren reeds wordt het groote lichtfeest aangekondigd. Zoo wordt in de Duitsche landen een krans van groen gevlochten en daarop worden vier kaarsen gezet, waarvan op iederen Adventszondag één meer wordt aangestoken. Maar is dan eindelijk den kortsten dag aangebroken, is de zon tot zijn diepste punt gezonken, dan ontsteekt men binnenshuis zoo veel mogelijk licht, dan begint eerst met recht het vreugdefeest, omdat men weet dat nu de zon toch gaat winnen.
In het hooge Noorden, in Zweden, waar de zon in dien tijd slechts enkele uren boven de kim komt, gaat dan 's morgens de Luciabruid, in het wit gekleed, met een lichtkroon op het hoofd, alle huisgenooten wekken.
Eeuwen geleden reeds was het midwinterfeest bij uitstek een familie-, een sibbefeest. Men voelde in die dagen sterker dan in andere tijden, wanneer men door het werk te veel in beslag was genomen, de verbondenheid met de sibbegenooten, ook met hen, die niet meer leefden. Men wist van de eeuwige keten van geslachten en beleefde die het meest in dezen tijd. En ook in later tijd bleef het midwinterfeest een huiselijk feest. Dan vereenigde men zich om het haardvuur, waar het groote Kerstblok opgelegd was, dat 7 dagen achtereen moest branden. Of wel men bouwde het haardvuur op met een groot blok achteraan in den haard, het „efteraonblok", dat heel langzaam verkoolde en het geheele jaar meeging.
En wanneer men dan zoo om het haardvuur vereenigd was, dan werd er gesproken over wat het komende jaar wel zou brengen. Droogte, regen, goed gewas, jong vee, een huwelijk in de sibbe, een sterfgeval . . . Er waren vele, vele manieren om dat te weten te komen: figuurtjes van gesmolten lood, een schoen, achterwaarts geworpen, een appelschil over het hoofd gegooid, dat alles had iets te zeggen omtrent een toekomstigen vrijer; maar het weer gedurende de 12 heilige nachten besliste over het weer van de komende twaalf maanden.
En als men zoo bij elkaar was, dan kwamen ook de geschenken te voorschijn, die men tijdens de lange winteravonden voor elkaar had gemaakt. Het schoonste was het ze alle bijeen te leggen op een tafel, waarop het licht van de kaarsvlammen helder brandde. Oude prenten doen ons zulke tafels, versierd met een pyramide van kaarsen nog zien. Soms zien wij er ook een Kerstboom op, zooals wij die nu in geen huis meer zouden willen missen. De Kerstboom heeft een lange en eigenaardige geschiedenis. Zooals wij hem nu kennen, met versieringen en lichtjes, is hij nog niet zoo heel oud, en zal hij omstreeks 1700 in gebruik gekomen zijn. In 1708 n.l. schrijft een Duitsche gravin, Liselotte van de Pfalz in een brief erover, dat er op haar vaderlijk kasteel te Heidelberg met Kerstmis een Kerstboom brandde. Toch kunnen wij niet zeggen, dat de Kerstboom pas zoo nieuw is, want uit tal van geschriften blijkt, dat men reeds veel vroeger versieringen van groene takken en boomen kende, „meyen" genaamd, al waren deze dan ook niet altijd lichtdragend.
Uit tal van verboden blijkt, hoe men ook in vroeger dagen voor dit doel in het bosch boomen kapte. De verbinding van boom en licht is oeroud en deze wordt in sagen en ridderverhalen behandeld. Ook het bestaan van groote boomvormige kandelaars in Middeleeuwsche kerken wijst daarop. In de dagen van duisternis en dood zijn de altijd groene takken van den en spar, hulst en klimop een zinnebeeld van het onverwoestbare, eeuwige leven en kon het schooner dan dat juist deze groene takken het weer herboren licht droegen?
Uit de eerste mededeelingen over den Lichtboom maken wij op, dat hij overladen was met suikergoed en lekkernijen en door de kinderen geplunderd mocht worden. Maar wij lezen ook van boomen die zinvol versierd waren met appels en noten, alsof ze zelf vrucht droegen midden in den winter.
Was dan de Tweede Kerstdag, St. Stefanusdag, aangebroken, dan kreeg het feest een ander aanzien. Meester Heuvel, de groote kenner van het Twentsche volksleven, vertelt, hoe reeds vroeg op iedere hoeve de paarden geborsteld en geroskamd, trappelend van ongeduld klaar staan. Dan, bij het eerste nog grauwe lichtschijnsel, stijgen de ruiters te paard en dan gaat het in feestelijken ommegang van hoeve tot hoeve. Sinds eenige jaren trekken opnieuw de Sint-Steffens-rijders in Gorsel in optocht rond. Ook hier een oeroude Germaansche traditie: eeuwen geleden kenden onze voorvaderen reeds hun ommegangen met paarden, en hielden zij hun paardenrennen, waarvan de renbanen tot op heden getuigen.
Als deze twee dagen voorbij zijn, is het groote Midwinterfeest nog niet ten einde. Deze feesten beteekenden ook het einde van het jaar en het begin van een nieuw, waarvan men hoopte, dat het veel heil zou brengen. En weer waren het feesten van de sibbe. Later verwijdde zich dit begrip tot de „noabers", de buren en tot de dorpsgemeenschap. Sprak het niet vanzelf, dat de knechts en meiden van de Twentsche boerenhofsteden het Oudejaarsfeest thuis wilden doorbrengen? Gewapend met een stoete en een metworst, geschenken van den boer, gingen ze „hen kauken". En eenige dagen later, op Driekoningen of Groot-Nieuwjaar gingen dan de boer en zijn vrouw de hofsteden langs om „veel heil en zegen" te wenschen. Voor al die bezoeken over en weer en voor al de vele kinderen, die op den eersten dag van het nieuwe jaar kwamen gelukwenschen, moest er een lekkernij klaar staan. Dan kwamen de wafelijzers voor den dag, mooie groote, versierd met het huismerk van de familie, of met heele voorstellingen erop, of kleine, eenvoudige met zonnefiguurtjes en sterretjes. Dan was het een drukte van belang om al die „knijpertjes" klaar te maken, kleine platte en groote opgerolde. En als de kinderen dan voor de deur stonden te zingen, zooals dat in Losser nog gebeurt:

Geluksalig Nyjaar!
'n Keukske veur mi'j klaar,
'n Slokske der bie,
Das goed veur mie!

dan is ook inderdaad het „keukske" klaar en kunnen de kinderen naar hartelust snoepen. Ook in andere streken, in Limburg, in Zeeland en Brabant zongen de kinderen de schoonste liedjes voor de deuren om toch maar wat lekkers te mogen ontvangen.
Nergens beter dan in Ootmarsum komt tot uiting, hoe Oud en Nieuw het feest van de gemeenschap is; als de klok in den Oudejaarsnacht twaalf slaat, vereenigen zich daar allen om den nachtwacht, die slechts dan nog in functie is, en trekken zingend met hem door het stadje.
Als de Nieuwjaarsdag voorbij is, zijn voor ons menschen van dezen tijd de feesten afgeloopen en roept weer het werk, maar de twaalf heilige nachten zijn nog niet voorbij. Die eindigen eerst op den 6en Januari, waarop men later het feest van de drie koningen heeft gezet. Het is het laatste lichtfeest uit den Midwintertijd.
Heel weinig maar is er bekend omtrent de wijzen uit het Oosten, die hun gaven aan het Christuskind kwamen brengen. Maar in de overlevering spreekt men van de Drie Koningen. Oude Germaansche voorstellingen werden hier bewaard en werden slechts uiterlijk in verband gebracht met het bijbelverhaal. De rotsteekeningen laten ons weer iets zien van de vroeger gehouden ommegangen over de velden, waarbij een groot zonnerad werd meegedragen. En zoo trekken nu nog de jongens in vele streken van ons land met een ster, liedjes zingend door de straten, en in het Zuiden van Duitschland kent men nog de ommegangen van de vreemd en fantastisch uitgedoste Perchten. Geen der kinderen, die nu nog in Den Bosch of Tilburg met de groote draaiende ster, of met een zelf gemaakte lantaarn of soms maar met een goedkoope lampion loopt, weet, dat hij daarmee dezelfde eeuwenoude traditie voortzet, die wij al uit zooveel gebruiken leerden kennen. Ook het springen over de kaarsjes is een kinderspel geworden, maar kenden wij niet eertijds het gebruik, waarbij jongens en meisjes in den midzomernacht over het vuur sprongen?
En wanneer de kinderen dan thuis kwamen van hun rondgang met de ster, dan had Moeder een koek gebakken met een boon erin; wie de boon trof was koning en ieder gehoorzaamde zijn bevelen. De boon als zinnebeeld van de vruchtbaarheid, bracht geluk aan hem, die haar vond. Immers de vruchtbaarheid van gewas, mensch en dier beteekent voor den boer geluk en voorspoed.
Met dit laatste lichtjesfeest is dan het groote Midwinterfeest beëindigd. Nog is het winter, nog dekt sneeuw de velden, en zijn de rivieren dichtgevroren. En het zal nog lang duren voor er weer iets van nieuw leven in de natuur te bespeuren zal zijn. Maar toch wij weten het, iederen dag klimt de zon nu hooger en hooger, iederen dag wordt het licht iets sterker, totdat het eindelijk de duisternis volkomen overwonnen zal hebben en een nieuwe reeks van feesten uiting aan de vreugde zal geven. ELSA M. VALETON

. . . nog dekt sneeuw de velden . . .

Kerstmis aan de Poolsche grens

Eindelijk, na weken van doffen angst en benauwend wachten, waren er weer brieven van het front binnen gekomen, weliswaar kort, maar opgewekt van toon. Hij fantaseerde over een mogelijk Kerstverlof en over de vreugde van het weerzien na zoo'n langen tijd.
Toen er eenige dagen daarna al weer een brief was gekomen, had de vader zich, in zijn vreugde, niet meer goed kunnen houden en zijn opgekropt gemoed lucht moeten geven, en hij had al den angst en zorg uitgesproken, die ze steeds voor elkaar verzwegen hadden, maar die hen beiden geen moment had losgelaten, en die nu van hem geweken scheen. Doch de moeder dacht aan de vele weken, die de brief noodig had gehad, om naar hen toe te komen, en zij was niet gerust. Zij vroeg zich af wat die onrust beteekende, die ze eerst niet had gevoeld, zoodat ze steeds in trotsche vreugde aan de radio had geluisterd en met bewogen stem het Ruslandlied mee had gezongen, telkenmale wanneer er een groote zege bevochten was. Ze wist zich zoo met haar kind verbonden. Ernstig ziek was hij geweest, tijdens zijn opleiding en hoewel zij het niet kon weten, had ze het toch gevoeld en 's nachts wakker gelegen met de benauwenis in haar keel en gemeend dat zij zelve ziek zou worden.

Toen was er ineens de brief uit het Lazarett en ze had naar de stempels gestaard, eerst niet begrijpend, tot ze zijn eigen vertrouwde handschrift zag, en den moed tot lezen vond.
Daarna was alles als in een roes geschied. Ze was naar de telefoon gehold en in hortende zinnen had ze den vader verteld dat hun kind veilig was in Duitschland, zijn linker arm gekwetst en dat hij zelf geschreven had.
Ze had inkoopen gedaan, want hij was alles verloren, en vroeg om scheer- en toiletgerei. Ze was van den eenen winkel naar den ander gerend, tot ze alles wat hij noodig had bij elkaar kreeg en ze had het, met eenige lekkernijen, haastig ingepakt. En verslagen had ze, tegen sluitingstijd, op de Dienstpost gestaan, toen het pakket te zwaar bleek, zóó verslagen, dat na eenig onderling gemompel de meisjes het toch maar aangenomen hadden.
's Avonds bij het naar bed gaan had de vader dankbaar opgemerkt, dat hun jongen nu eindelijk ook weer in een goed bed sliep.

Toen hadden ze aan de mogelijkheid gedacht, dat de moeder hem kon bezoeken en was ze er op uit getrokken, om links en rechts te informeeren. Maar het liep tegen Kerstmis en dan er was grenssperre; het was niet gemakkelijk en kostte uren van geestdoodend wachten, want de bureau's werden overstroomd met aanvragen. Tot het eindelijk haar beurt was en ze met haperende stem vertelde, dat ze zoo gaarne haar gewonden zoon wilde bezoeken. En ze tegenover zich zag het lieve moederlijke gelaat van een niet meer jonge vrouw, en voelde dat ze geholpen zou worden.
Geschreven hadden ze hierover niets, uit angst dat het niet zou gelukken, maar eindelijk zat ze in den trein en reisde haar zoon tegemoet.

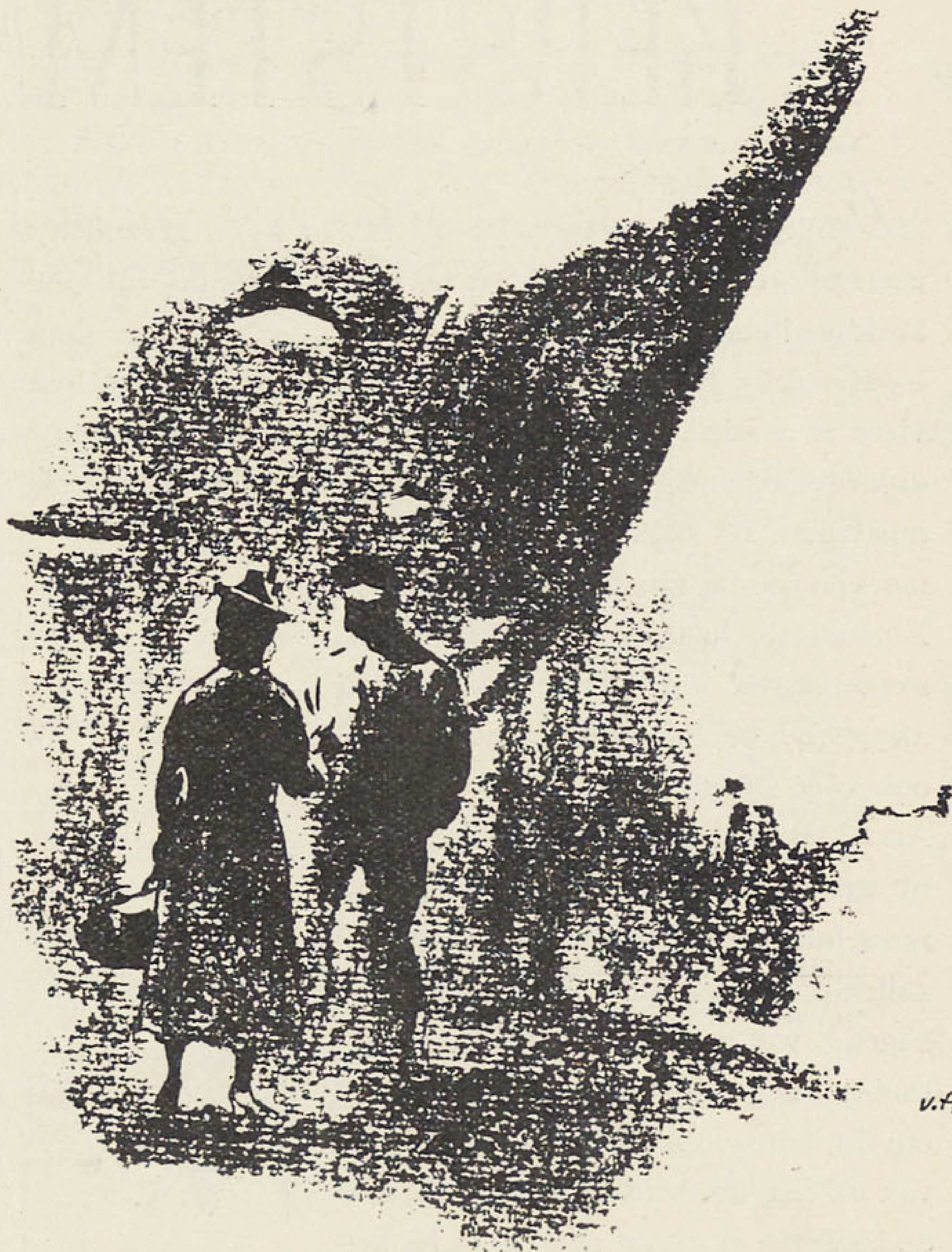
Tot Berlijn ging alles goed, had ze aangenaam gezelschap en een goede zitplaats; door de grenssperre was de trein niet overvol.
Het was bij aankomst aldaar reeds volslagen donker en een moment steeg het haar benauwend naar de keel, toen ze in de overstelpende drukte op het schemerig verlichte perron stond. Ze had den raad gekregen met den ondergrondsche naar een ander station te gaan, omdat ze bij het beginpunt gemakkelijker een zitplaats zou kunnen bemachtigen. In de donkerte durfde ze het echter niet aan en er was niemand die ze om raad kon vragen. Als schimmen drongen de menschen langs elkaar heen, iedereen scheen even vreemd als zij hier rond te dwalen en dat gaf haar heur zelfvertrouwen terug.
Hier en daar werd door een flits uit een zaklantaarn, een aanplakbord flauw verlicht en zoo zag ze, hiervan haastig gebruik makend, tenslotte de route aangegeven, dien ze te volgen had, en die haar man zorgvuldig voor haar had uitgestippeld en opgeschreven.
Zoo wachtte ze, hier en daar nog informeerende, tot ze de zekerheid had, dat ook anderen denzelfden kant uit moesten.
Propvol kwam de trein eindelijk binnen en ze was al blij dat ze zich nog een staanplaatsje in een der gangen veroveren kon.
Onwezenlijk leek het haar, zooals ze daar stond tusschen al die vreemde, opeengedrongen menschen, waarvan er enkelen op hun koffers gezeten, tegen elkaar aanleunend, in slaap waren gevallen, terwijl anderen zich eenvoudig op den grond hadden neergezet en den tijd kortten met het rooken van een sigaret of elkaar grappen vertelden, zoodat af en toe een luid gelach opklonk.
Naast het bekende Duitsch hoorde ze hier en daar brokstukken in een taal, die ze niet thuis kon brengen, wat haar het gevoel gaf héél ver van huis te zijn.
Het scheen of er geen eind kwam aan dezen nachtelijken rit! Ze had geen gevoel meer in haar beenen en een lichte duizeling in haar hoofd van het schommelend bewegen der eentonig voortdenderende wagens. Ze kon het zich niet meer voorstellen, dat aan het einde dezer reis de ontmoeting met

haar zoon zou liggen, noch, dat ze pas dien zelfden morgen haar man en haar huis verlaten had.
Het lag alles even ver en wezenloos van haar af en zoo soesde ze voort; het af en toe stoppen van den trein bracht nauwelijks eenige ontspanning. Er ging niemand bij hen uit en er kon geen sterveling meer bij.
En dan ging het weer voort door den nacht in ijlende vaart, tot er voor haar toch nog het einde kwam en ze zich op goed geluk bij het zooveelste station moeizaam naar buiten wrong, want te zien was er niets. Om van een eenzamen beambte op het verlaten perron te ervaren, dat het locaaltje, waarmee ze aansluiting had kunnen hebben, reeds lang vertrokken was . . . Hotels bleken overvol, zoodat ze al blij was, zich in een afzonderlijk vertrekje van het station op een bank uit te kunnen strekken.
Met het hoofd op haar koffertje, sliep ze binnen eenige seconden als een roos en werd pas wakker den volgenden morgen vroeg, door de nieuwsberichten, die uit de daarnaast gelegen wachtkamer tot haar doorklonken.
Een kop koffie bij de meegebrachte boterhammen, dan ging ze alvast naar het perron, om uit te kijken naar het locaaltje, dat haar naar F., naar haar zoon zou brengen.
Dat eindelijk, over tijd, tergend langzaam aan kwam puffen en onderweg nog eenige malen, schijnbaar zinloos, midden in het veld bleef staan, alsof het niet van zins was verder te gaan.
Dan het kleine stationnetje, een stuk landweg, de eerste huizen van het stadje, dat meer een groot dorp geleek en dat haar vreemd aandeed . . .
Na eenig vragen het Lazarett, een oude kloosterschool, hiervoor in gebruik genomen. De onderofficier van de wacht, die haar haastig den weg wees, toen hij vernam, dat ze uit Holland kwam. Op de breede gangen met boven de deuren aangebrachte kruisbeelden, ziet ze angstig uit naar een zuster, die ze aan wil klampen, om haar zoon op haar bezoek voor te bereiden, maar het is er leeg en verlaten. Tot ze uit een deur een jongen man in pyjama ziet komen, die ze den naam van haar zoon noemt, „een Hollander," voegt ze er ter verduidelijking bij. Met een lach wijst hij haar binnen te gaan; op haar vraag of haar zoon niet zal schrikken, schudt hij ontkennend het hoofd.

Ze treedt binnen, overziet de zaal met bedden, niets dan bedden, met hier en daar groepjes jonge mannen op den rand van hun bed bij elkaar zittend, waaruit plotseling één oprijst en haar met oogen groot van verbazing aanstaart. Haar jongen . . . die te verbluft is om een woord uit te kunnen brengen. Ze wil op hem afvliegen, om hem onstuimig te omhelzen, maar ze ziet zijn arm in den draagband en zijn smalle bleeke gelaat, en bij hem gekomen, heft ze voorzichtig haar gezicht naar hem op voor een zoen.
Nu zitten ze tegenover elkaar, ieder op een bed, want voor stoelen is er geen plaats meer, en hij lacht stil verbaasd over Moeder, die dat voor elkaar heeft gekregen en hem hier gevonden heeft zóó ver van huis! Ze vertellen over en weer, moeder van huis en dan hij met stille stem en naar binnen gekeerden blik, van den oorlog en hoe het gekomen is met zijn arm in de zware gevechten om Rostof . . . van het veldlazarett waar hij met hooge koorts gelegen heeft en van de schier eindelooze reis met den gewonden-trein, tot hij tenslotte hier veilig is aangekomen.

Om hen heen is veel beweeg en af-en-aan geloop. Bevelen klinken zoo nu en dan, er wordt wasch uitgedeeld, welke hij haastig in ontvangst neemt, en er wordt een brief voorgelezen van een kameraad, die graag dichter bij huis verpleegd wilde worden, en nu blijkbaar naar hen allen terug verlangt. De verpleger, die het voorleest, voegt er vaderlijk vermanend aan toe, dat ze het nu zien, ze hebben het hier immers best, en hij raadt hen rustig te blijven waar ze zijn.
Dan vertelt de zoon weer door, in een haast als om zich te bevrijden, en de moeder luistert met gespannen aandacht en eerbiedige bewondering. Ze bemerken nauwelijks wat er om hen heen gebeurt, af en toe dringt de lage versluierde stem van Lili Marleen tot hen door, welk lied met blijkbare voorliefde door de soldaten wordt gespeeld en dat onafscheidelijk aan de herinnering van dit moment verbonden zal blijven.

Tot de verpleger het bevel brengt, dat de jongens zich netjes aan moeten kleeden en ze haar zoon behulpzaam is, als toen hij nog een kleine jongen was, en ze zich terwijl ze hem voorzichtig in zijn uniform helpt, onsterfelijk gelukkig voelt. Waarna ze optrekken naar de eetzaal, waar het Weihnachtsfest gevierd zal worden, want het is Kerstavond, en samen met haar zoon treedt zij in gewijde ontroering den lichtboom tegemoet. C. H.—S.

. . . . om van een eenzamen beambte . . . .

KERSTSTEMMING IN HUIS

Dennengroen met helrood lint, zachtglanzend kaarsenlicht en heerlijk-kruidige harsgeur, dat hoort nu een keer bij Kerstmis. Feestdagen zijn er om gevierd te worden, al zijn de tijdsomstandigheden ook nòg zoo somber, en iedere huisvrouw zal haar best doen om het met een zoo bij uitstek huiselijk feest als Kerstmis in haar huis zoo gezellig en stemmingsvol mogelijk te maken, niet alleen voor de volwassenen, maar vooral ook voor de kinderen.

Als zij nog elk jaar van hun jonge leventje een Kerstboom hebben gehad, ontneem hun dezen dan ook dit jaar niet. Al zullen dan ook in de meeste gevallen de kaarsjes wel moeten ontbreken, er zijn immers nog zooveel andere manieren om dit lichtsymbool tot een middelpunt van de feestelijkheid te maken. En laat de kinderen er gerust maar eens bij helpen, als Uzelf weinig tijd en lust ervoor hebt, ze zullen al die voorbereidingen juist heerlijk vinden! Laat ze die aardige vierdeelige doppen van beukenootjes verzamelen, sparappels, eikels, doppen van walnoten (van de kern ontdaan en weer aaneengelijmd, met bovenaan

Teekening mej. Fijn

een luciferpinnetje ertusschen voor het ophangen). Zie ook pag. 13. Al die dingen worden verguld of verzilverd, òf, als U geen goud- of zilverbrons meer hebt of kunt krijgen, kunt U er ook zilverpapier van bonbons en dergelijke stevig omheenvouwen. Datzelfde zilverpapier, in lange, ongeveer 1 cm. breede reepjes gevouwen en met een schroefbeweging in een of meer richtingen ineengedraaid, vormt prachtige glinsterende ijspegels, die het erg goed doen tegen het donkere dennengroen. Sterren van carton uitknippen en beplakken met zilverpapier, en fijne slingers van roode, witte, zilveren en gouden schakels maken, leeren de kleintjes al op de kleuterschool. Zorg, dat de binnenkant van de schakels óók gekleurd wordt, door het papier dubbel te vouwen.

Maak de kerstboomversiering vooral niet te bont; zilver, wit, en iets rood er-

tusschen staat altijd het mooist. Als extra aantrekkelijkheid kan Moeder dan nog stilletjes allerlei kleine lekkernijen tusschen de takken hangen, b.v. heel kleine, roode, mooi opgepoetste sterappeltjes, kerstkransjes, of dunne, lichte, glinsterende koekjes. Het recept hiervoor vindt U op pag. 16.

En als U geen Kerstboom kunt maken? Ook dan kan er Kerststemming zijn. Maar wat dennengroen moet er in huis komen, al was het alleen maar om de gezelligheid en de heerlijke geur, die ervan uitgaat. Zet wat hulsttakjes in een zilverkleurige vaas of een paar mooie forsche dennetakken met al of niet zilveren dennenappels in een groote (roode) pul. Of, meer uitgebreid, overal achter schilderijen en spiegels wat dennengroen, waaraan een strik van rood lint of rood papier met lang neerhangende einden. En midden tusschen de schuifdeuren (als die zich in Uw huis bevinden) hangen we aan een smal rood lintje zoo'n aardig klein zilveren Kerstklokje, nèt iets te laag, zoodat het, elken keer als iemand er onverhoeds tegenaan loopt, een fijn, tinkelend geluid laat hooren.

Maar misschien kunt U voor een uitgebreide versiering niet genoeg dennengroen krijgen? Geen nood, maakt U dan eens een Kerstkrans, daar is niet zoo heel veel groen voor noodig, en die is bovendien gauw klaar:

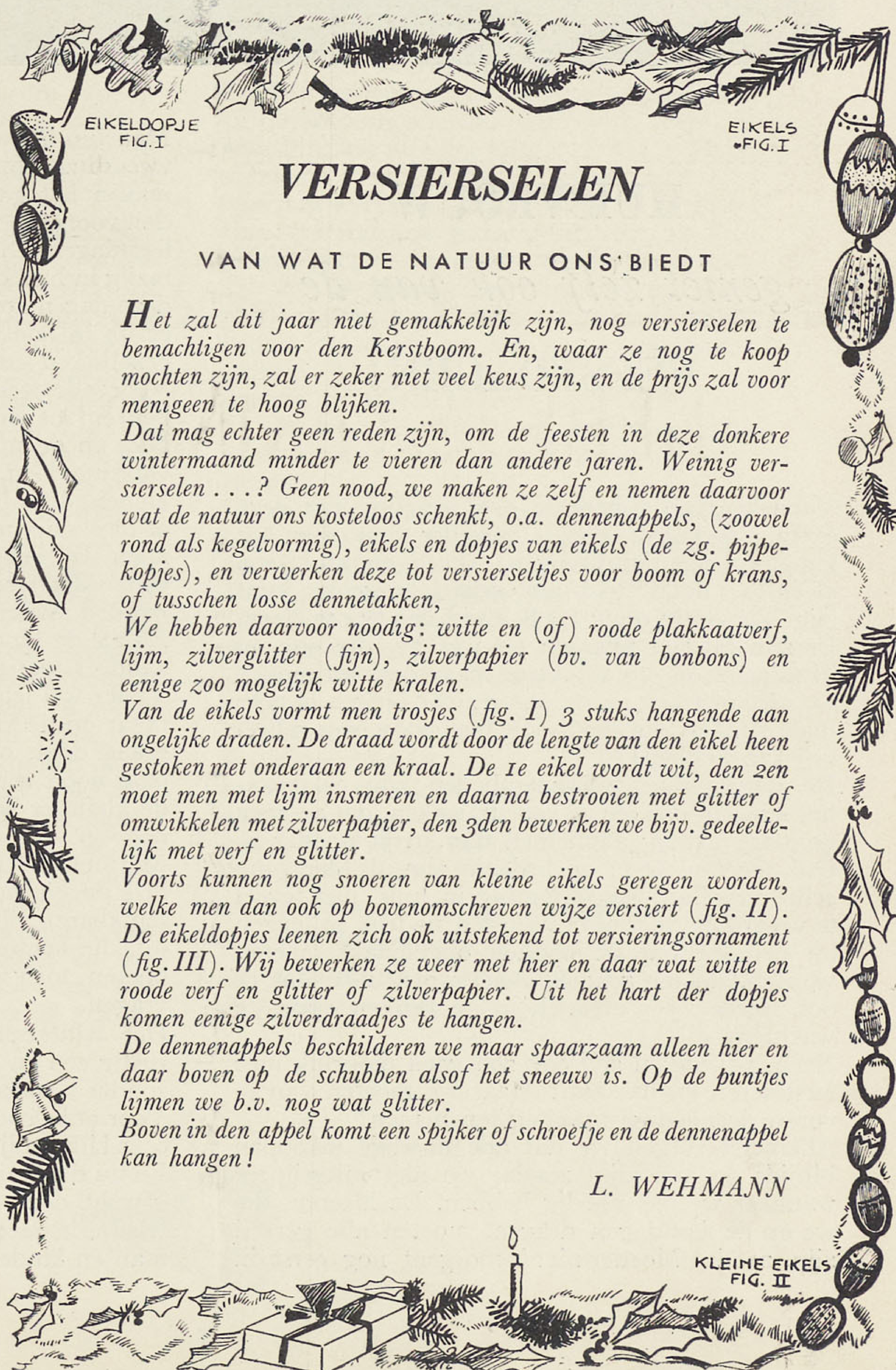
Een gewone, houten kinderhoepel wordt eerst geheel omwikkeld met rood lint of reepjes oude roode stof. Dan neemt U van zeven oude metalen kerstboomkaarshoudertjes het onderste deel, het klemmetje, weg, (en houdt dus het lekschaaltje met de bovenste grijptandjes over, waar middenin een gaatje zit). Door dit gaatje heen zet U ze met een spijkertje op gelijke afstanden op den houten hoepel vast. Op drie plaatsen, eveneens op gelijke afstanden, wordt een ± 5 cm. breed roodzijden lint voor het ophangen stevig bevestigd. Deze drie linten moeten precies even lang zijn, en worden zóó samengeknoopt, dat de uiteinden, ongeveer 30 à 40 cm. lang, los naar beneden hangen. In den knoop wordt ook nog een iets langer, smal lintje vastgemaakt, waaraan straks een zilveren kerstklokje komt te hangen. Vlak boven het klokje spelden we een paar kleine sparre- en hulsttakjes vast. De houten hoepel wordt, door middel van niet te zware sparretakken en heel dun ijzeren bloemendraad, geheel met een dikke laag groen bedekt, maar zóó, dat de kaarsenhouders vrij blijven. De ophanglinten moeten van binnen uit langs den onderkant weer naar boven, dus over het groen heen, loopen. Hieronder maakt U dan nog als afsluiting drie heel groote, dikke sparappels vast. Nu worden er, stuk voor stuk, lange zilveren lametta-draden kriskras over den krans heengelegd, zóó dat de uiteinden neerhangen, en dus als het ware het zilver eraf druipt. Ophangen, de kaarsjes erop, en klaar is onze Kerstkrans! Natuurlijk kan hij ook in een andere uitvoering, zelfs zonder kaarsjes of met synthetische waxinelichtjes, (zie pag. 18) gemaakt worden. Probeer het eens, de geringe moeite wordt ruimschoots beloond door het effect en de waardeering van Uw huisgenooten.

Houdt ook zoo nu en dan eens een dennetakje boven een vlammetje (voorzichtig met de vonkjes!), die verrukkelijke harsgeur trekt door het heele huis en verhoogt de sfeer.

En nu aan het werk! Veel succes, en . . .

Prettige Kerstdagen!!

DIKA

VERSIERSELEN

VAN WAT DE NATUUR ONS BIEDT

Het zal dit jaar niet gemakkelijk zijn, nog versierselen te bemachtigen voor den Kerstboom. En, waar ze nog te koop mochten zijn, zal er zeker niet veel keus zijn, en de prijs zal voor menigeen te hoog blijken.

Dat mag echter geen reden zijn, om de feesten in deze donkere wintermaand minder te vieren dan andere jaren. Weinig versierselen . . .? Geen nood, we maken ze zelf en nemen daarvoor wat de natuur ons kosteloos schenkt, o.a. dennenappels, (zoowel rond als kegelvormig), eikels en dopjes van eikels (de zg. pijpekopjes), en verwerken deze tot versierseltjes voor boom of krans, of tusschen losse dennetakken,

We hebben daarvoor noodig: witte en (of) roode plakkaatverf, lijm, zilverglitter (fijn), zilverpapier (bv. van bonbons) en eenige zoo mogelijk witte kralen.

Van de eikels vormt men trosjes (fig. I) 3 stuks hangende aan ongelijke draden. De draad wordt door de lengte van den eikel heen gestoken met onderaan een kraal. De 1e eikel wordt wit, den 2en moet men met lijm insmeren en daarna bestrooien met glitter of omwikkelen met zilverpapier, den 3den bewerken we bijv. gedeeltelijk met verf en glitter.

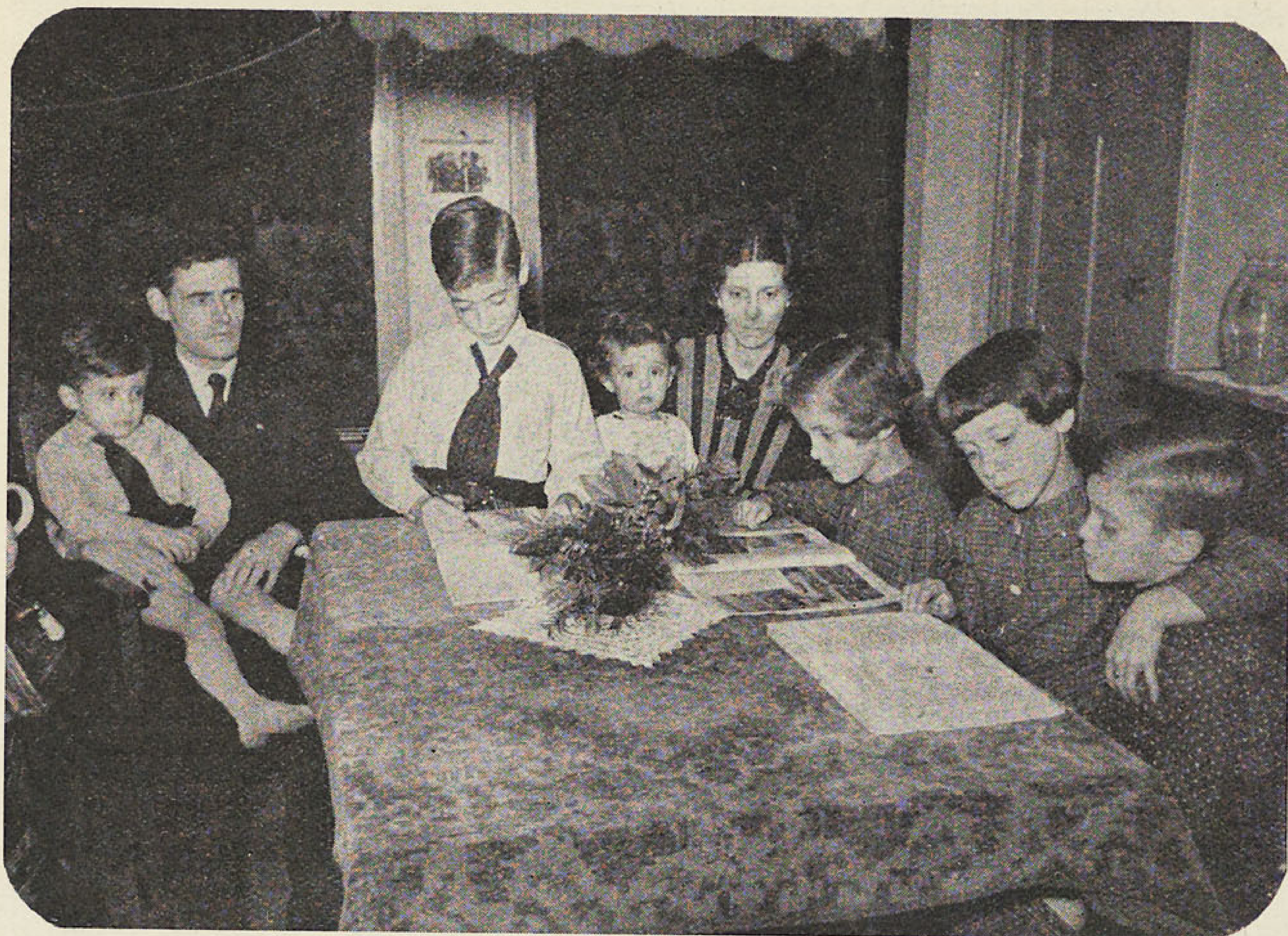
Voorts kunnen nog snoeren van kleine eikels geregen worden, welke men dan ook op bovenomschreven wijze versiert (fig. II).

De eikeldopjes leenen zich ook uitstekend tot versieringsornament (fig. III). Wij bewerken ze weer met hier en daar wat witte en roode verf en glitter of zilverpapier. Uit het hart der dopjes komen eenige zilverdraadjes te hangen.

De dennenappels beschilderen we maar spaarzaam alleen hier en daar boven op de schubben alsof het sneeuw is. Op de puntjes lijmen we b.v. nog wat glitter.

Boven in den appel komt een spijker of schroefje en de dennenappel kan hangen!

L. WEHMANN

HUISVROUW
geniet zelf ook van de
FEESTDAGEN!

Vanzelfsprekend bent U ook wel blij met deze extra rustdagen, die U gezellig met man en kinderen zult doorbrengen. Alleen merkt U zoo af en toe, dat U toch niet geheel zorgeloos kunt zijn. Een huisvrouw heeft altijd zooveel te doen. Er zijn allerlei plichten en werkjes, die ook op feestdagen op ons wachten, maar daarom mogen we niet met een martelaarsgezicht zeggen of zelfs maar denken, dat een vrouw toch nooit eens geheel vrij kan hebben!

De dagelijksche werkzaamheden zijn er, maar het ligt aan ons om er voor te waken, dat ze geen grooter omvang aannemen dan strikt noodig is. Ook moeten we er op bedacht zijn, de sfeer, die echte gezellige feeststemming in huis, niet teveel te verstoren, door al te veel den nadruk te leggen op het feit dat de bedden opgemaakt moeten worden, dat er gekookt moet worden en dat er ook steeds weer afwasch in de keuken staat te wachten.

Neen, wij willen zelf ook zoo goed mogelijk mee feestvieren en dat kan! Maar we moeten van te voren de noodige maatregelen nemen!

Allereerst zorgen we dat alle noodige inkoopen bijtijds gedaan zijn, zoodat we niet misgrijpen, wanneer we iets noodig hebben. De kleeren, die we op de feestdagen dragen, moeten alle gereed zijn, zoodat Moeder niet 's morgens nog eerst in allerijl een knoop moet aanzetten of een kapotte zoom moet vastnaaien! Allemaal oponthoud dat je prikkelbaar maakt!

Van te voren hebben we met de kinderen samen de versiering voor huis en tafel in orde gemaakt. Dit brengt allen al bijtijds in de goede stemming. Zorg er voor dat U een of ander spelletje bij de hand heeft, liefst een dat door allen groot en klein, gespeeld kan worden. Boeken om voor te lezen mogen ook niet vergeten worden, want al willen we wel eens een heerlijke wandeling maken, daar blijven ook nog andere uurtjes over, die gevuld moeten worden, om van regenweer maar niet te spreken.

Maar nu het eigenlijke huiswerk zelf, hoe kunnen we dit zooveel mogelijk beperken . . . ? Zoo: we maken het geheele huis in orde en moeten ons dan voornemen niet al te pietluttig te zijn op deze feestdagen. Dus al is het den laatsten dag wat rommelig in huis en al ligt er hier en daar wat stof, na deze dagen komt er weer een werkweek. Het gaat er nu in hoofdzaak om het met en onder elkaar gezellig en prettig te hebben.

Voor alle werkjes die in ieder geval moeten gebeuren, roepen we de hulp in van de huisgenooten. Niet op de manier van: je moet even dit of dat voor me doen, o neen, wij moeten rustig laten uitkomen, dat Moeder ook graag mee wandelen gaat of mee doet met spelletjes enz. Maar . . . dat dan allen wel behulpzaam willen zijn door allen iets voor Moeder te doen onder het motto ,,Vele handen maken licht werk".

En als de kinderen nog te klein zijn om ook hun aandeel te hebben in het werk, och dan neemt Vader wel iets uit de hand. Als hij in ieder geval maar op de kinderen past, iets wat hij doorgaans graag doet, omdat op door de weeksche dagen daar nooit veel tijd voor overschiet. Als U niet op de kleintjes hoeft te letten, kunt U in korten tijd nog wel heel wat werk verzetten.

Met het samenstellen van de maaltijden voor deze drie dagen, houden we ook rekening met den beschikbaren tijd. Wij zoeken vooral die gerechten uit, die hoewel ze aan smaak of uiterlijk niets inboeten, toch weinig tijd van voor- en toebereiding vragen.

Het winterseizoen heeft het voordeel, dat wij rustig een en ander vooruit klaar kunnen maken, zonder beangst te zijn voor bederf!

Voor enkele aanwijzingen daarvoor moet U maar eens kijken bij ,,Wat eten wij met de Kerstdagen!"

En nu dus huismoeders, met goeden moed en opgewekt deze feestdagen gevierd! Uw belooning voor alle moeite ligt in de blijde gezichten van man en kinderen!

J. C. KLOPPENBURG.

DIE NIET BIJ ONS ZIJN

De komende feestdagen in dit donkerste jaargetij zijn veel meer van gewijd-ernstigen, dan van vroolijken aard.
Geloovige Christenen vieren in dezen tijd de geboorte van Christus. Anderen denken in de eerste plaats aan den terugkeer van de zon, die weldra te merken zal zijn aan het lengen der dagen en de veranderingen in de Natuur. Voor nog weer vele anderen beteekent de reeks feestdagen in dezen donkersten tijd van den winter en aan het einde van het kalenderjaar alleen maar, dat de tredmolen van alledag eens een verademend oogenblik stilstaat, en dat er nu eindelijk eens rust en stemming genoeg is, om zoovele gedachten en herinneringen waarvoor in het gewone leven geen plaats was, uit te spinnen of te verlevendigen.
Hoezeer verschillend deze opvattingen mogen lijken, in alle drie is iets terug te vinden van het verlangen náár — of het vieren vàn de komst van het Licht — zij dit dan symbolisch of letterlijk. Ieder denkt ook bewust of onbewust aan wat was en aan wat misschien komen gaat; ieder bespeurt ook de gewijde stemming van dezen tijd.
Is het een wonder, dat juist in *dezen* tijd de gedachten uitgaan naar hen, die niet bij ons zijn, die misschien nooit meer bij ons zullen zijn?

Dit jaar zullen tijdens de feestdagen vele gedachten in rustige oogenblikken naar het Oosten uitzwerven.
Direct over onze Oostgrens, in de Duitsche fabrieks- en havensteden, daar werken om te beginnen duizenden echtgenooten en zoons van Nederlandsche vrouwen, en velen van hen zullen tijdens de feestdagen niet naar huis kunnen komen. Nog verder naar het Oosten liggen de kampen van de Germaansche Landjeugd, jongens en meisjes, die dit jaar voor het eerst de feesten ver van huis zullen vieren. En bovenal, het verst Oostwaarts, daar bevinden zich de pioniers van het Nieuwe Europa, frontsoldaten en arbeidsmannen, boeren en leden van het N.S.K.K. . . . en daar liggen ook de graven van hen, die vielen.
Onze volksgenooten in Duitschland, zij zijn goed bezorgd al zijn zij ver van huis; hen dreigt geen onmiddellijk gevaar. Onze moedige jeugd in het Oosten al evenmin, al zal toch menig ouder bezorgde gedachten wijden aan deze jonge menschen, kinderen nog bijna, die in jeugdig idealisme het ouderlijk huis verlieten. Maar aan de Oostfrontstrijders zal wel niemand zonder ernst en bezorgdheid denken. In hitte en koude, in stof en modder hebben zij taai volgehouden. Wij weten, wat zij moesten doorstaan en wij weten, dat slechts een uiterlijk pantser van hardheid hen kon beschermen tegen de verschrikkingen en de ontberingen van den oorlog. Hoe zal het echter nù met hen zijn . . . ? Zal de nietsontziende vijand ook in dèzen tijd hun uitersten weerstand vergen? Zal de herinnering aan huis, de gedachte aan de gewijde Feestdagen, hen niet te machtig worden en zal hun beschermende hardheid daardoor niet verloren gaan, zoodat zij onbeschermd komen te staan in den meedoogenloozen strijd?
Andere gedachten zullen gewijd worden aan de dooden, die familie en vaderland niet wéér zagen en in het verre Rusland begraven werden.
Voor wie man, zoon of broeder daar verloren heeft, zullen deze Feestdagen géén feestdagen zijn, maar een plechtig herdenken. Maar ook wie daarginds geen onmiddellijken bloedverwant te betreuren heeft, zal in dezen tijd denken aan de velen ons bloedverwanten, die nooit uit Rusland zullen terugkeeren.
Wij weten veelal niet, hoe zij leefden. Maar wij weten, WAARVOOR ZIJ STIERVEN, en zullen dit nooit vergeten. En in deze dagen van bezinning in den donkersten tijd van het jaar zullen wij het eens te meer onzen duren plicht weten:
voort te zetten, wat zij voor ons begonnen zijn; het land te bebouwen, dat zij voor ons verwierven; ons ras en ons volk te behoeden, en te leven, zooals ZIJ wenschten, dat wij leven zouden.

J. J.-VAN B.

Wat eten wij

De recepten enz. die in dit blad voorkomen, zijn samengesteld door Mej. J. C. Kloppenburg
Zie verwijzing in „Kerststemming in huis"

Ja, dat is een moeilijke opgaaf voor ons, om voor drie dagen een warm maal op tafel te tooveren en dan nog liefst een feestmaal!
Hoe spelen we dat klaar? Maar eerst eens rustig de verschillende mogelijkheden bekijken.
Allereerst maar een bord soep. Die kunnen wij van te voren klaar maken, tenminste gedeeltelijk, want ik zou U aanraden niet alle drie de dagen dezelfde soep op tafel te brengen.
We kunnen bv. heel goed een groentesoep koken van gekochte of zelf getrokken beenderenbouillon of van blokjes of pasta. Vleesch gebruiken we er liever niet voor, dat bewaren we voor den hoofdschotel. Wij binden de bouillon met geraspte rauwe aardappel of vermicelli of gortmout en koken de soepgroenten erin gaar. Wij krijgen dus een z.g. heldere soep. Hiervan eten we den eersten dag een bordje, voor den tweeden dag nemen we er het benoodigde deel van af en koken dit in een pannetje op met een pakje soep, liefst een gebonden soepsoort. Wij hebben dan met weinig moeite en kosten een geheel andere soep. Den derden dag geven wij weer de soep van den eersten dag, zoo mogelijk met wat versche geraspte wortel of selderijknol extra erdoor.
Het vleeschgerecht geeft ook moeilijkheden. Gebraden vleesch krimpt erg in en vraagt veel boter en vet voor de bereiding. Alle drie de dagen braadvleesch, dat moeten we dus ontraden.
Veel meer profijt van ons rantsoen hebben wij, wanneer we een deel van de hoeveelheid braden en de rest koken of stoven. Den eersten dag kiezen we gebraden vleesch met aardappelen en groente. We koken dan meteen een flinke portie aardappelen voor 2 dagen, waar we dan den tweeden dag purée van maken. We kunnen dan met minder jus volstaan en geven het vleesch er koud bij, in nette stukjes of plakjes gesneden en versierd met zure augurkjes. Groenten weer naar keuze, een rauwe groentensalade smaakt er heel goed bij.
Maar nu voor feestdag no. 3. Het stukje vleesch dat we hiervoor beschikbaar hebben, zal wel niet al te groot zijn. We snijden het in kleine stukjes en stoven deze gaar in een saus gemaakt van iets vet of boter, zooveel als we missen kunnen, bloem of gemengd meel om te binden, een restje jus, water met een bouillonblokje en kruiden. Hierbij weer versch gekookte aardappelen en groente. Met weinig moeite eten we dan toch alle dagen iets verschillends.

Maar nu over het nagerecht!
Als we een bord soep vooraf hebben, is het niet noodig om iets voor „toe" te koken. Willen we dit echter toch niet missen, dan kunnen we een eenvoudige pudding klaarmaken met aardappelgries of gortmout of een puddingpoeder, die in verschillende smaken te koop is.
Pudding vraagt echter melk, en die bewaren we liever voor de koffie, waar meestal op zulke dagen meer behoefte aan is. Als we zoo gezellig zitten te lezen, te kaarten, of wat dan ook, dan smaakt een bakje troost opperbest. We zoeken dus bij voorkeur naar nagerechten, die met weinig of geheel zonder melk bereid worden.
Stoofpeertjes b.v., versierd met wat vanille-vla òf stijfgeslagen kunstcrème, staan door de roode kleur aardig op de Kersttafel.
In water gekookte macaroni of gort met een roode jamsaus is smakelijk en staat aardig. De jamsaus maken we heel gewoon, door een paar lepels jam met zóóveel heet water te verdunnen, tot we de gewenschte dikte bereikt hebben. Eenvoudiger kan het haast niet.
Onze lezeressen, die vruchtboomen bezitten en ongetwijfeld dezen zomer iets ingemaakt hebben voor den winterdag, hebben nu een streepje voor. In den zomerdag hebben ze het er zeer volhandig mee, maar nu genieten zij van de resultaten van haar harden arbeid.
Daar zij meestentijds ook wel wat melk te missen hebben, kunnen deze huisvrouwen gerust een of andere pudding maken en deze met wat ingelegde vruchten geven. Dit is altijd smakelijk.
Hebben we wel vruchten, maar weinig melk, dan geven we de vruchten zonder het vocht, met een beetje vla of kunstcrème erover heen. Het nat is heerlijk om te drinken bij het theeuurtje. Meestal kan het nog verdund worden met water.
Nu kan het ook zijn, dat we het maal iets uit willen breiden, we geven dan graag een slaatje vooraf. Ook kan men zoo'n hapje geven in plaats van de soep.
Wat geven we voor hapjes?
Een pikant aardappelslaatje vermengd met zure augurken en fijnverdeelde groenten valt altijd in den smaak. Verder zijn er mosselen en andere vischsoorten, vooral kleine, die in het zuur ingemaakt zijn. Hiervan kunnen we ook een frisch hapje maken. Vooral voor den eersten Kerstdag is dit zeer geschikt, omdat we dan daags te voren de mosselen of visch kunnen koopen, mits ze in de plaats van inwoning verkrijgbaar zijn. Besteedt vooral veel zorg aan het opdienen. Waaiertjes augurk, rauwe fijngesnipperde of geraspte groentesoorten, afgewisseld door bergjes aardappelsla of mosselen bijv., geven direct een echt feestelijken schotel. Met wat overleg en handigheid, en vooral met liefhebberij is er nu ook nog wel wat bijzonders van de maaltijden te maken!

Kerstkoekjes

280 gram zelfrijzend bakmeel (4 rantsoenen), 150 gram suiker, 65 gram (4 afgestreken eetlepels) boter, iets zout, sap van een citroen of een halve eetlepel azijn, 3 à 4 eetlepels taptemelk, geraspte citroenschil, roode jam, een stroopje van 2 eetlepels suiker en ½ eetlepel water.

Vet een bakblik in met boter. Meng bakmeel en suiker doorelkaar. Voeg zout en citroenrasp toe en verdeel de boter in kleine stukjes door de droge bestanddeelen. Voeg dan het citroensap of de azijn toe en de melk. Kneed hiervan een stevig deeg. Mocht het deeg wat te droog zijn en daardoor zich niet tot een bal laten kneden, dan voegt men nog wat taptemelk toe. Verdeel de deegklont nu in kleine balletjes, die men rolt en dan plat slaat of rol het deeg uit met een deegrol of flesch en steek de koekjes uit met een glas of verdeel de lap in vierkantjes.
Bak de koekjes in een warmen oven vlug lichtbruin. Neem ze snel van het bakblik af en laat ze bekoelen. Besmeer dan den gladden, dus de onderkant met een weinig roode jam.
Smelt 2 eetlepels suiker in een halve lepel kokend water en druppel met een theelepeltje wat van het heete suikerstroopje over de koekjes uit, zoodat er een mooi glazuurlaagje ontstaat.
N.B.: Inplaats van citroensmaak kunnen we ook vanillesuiker of een andere essence nemen. De taptemelk kunnen we zoo mogelijk vervangen door een ei.

met de kerstdagen

GEEN OVEN? toch bakken

Voor de lezeressen, die geen oven bezitten, maar toch wel graag met de feestdagen wat lekkers op tafel brengen, volgt hier een lekker recept van een „pannekoekentaart”.

Noodig ervoor is: 280 gram bloem (4 rantsoenen,) 1 kopje lauwwarme taptemelk, 10 gram gist, 2 lepels suiker, 1 theelepel zout, zoo mogelijk geraspte citroenschil of citroenessence, boter of vet om in te bakken.

Doe de bloem in een kom, roer het zout er goed doorheen met het smaakje en de suiker. Maak in het midden een kuiltje. Roer de gist glad met wat lauwe melk, giet dit in het kuiltje en werk nu steeds van het midden uitgaande wat bloem erbij.

Los de eetlepel boter op in de overige melk en giet in kleine gedeelten bij de bloem. Steeds roeren van het midden uit tot alle bloem en vloeistof verbruikt is en men een stevigen deegbal heeft. Laat het deeg, toegedekt met een vochtig doekje, op een warme plaats gedurende 1 uur rijzen, b.v. achter de kachel.

Strooi dan wat meel op tafel of aanrecht en in de handen. Rol het deeg uit en steek er 3 of 4 ronde koeken van, die even groot zijn moeten als de bodem van de koekepan. Kies echter liefst geen groote koekepan. Smelt een stukje boter in de koekepan en leg hierin een deeglap, waar we met een vork een gaatje ingeprikt hebben en bak deze koek op een zeer zacht vuur, toegedekt met een deksel, in ongeveer 10 à 15 min. gaar en bruin. Keer de koek en bak de andere zijde in 3 à 5 min. bruin. Bak zoo alle koeken op en tot slot de restjes deeg, die van het steken overblijven en die we als ze gebakken zijn met suiker bestrooien.

De koeken worden aan eene zijde met jam bestreken en op elkaar gelegd. De bovenste koek krijgt een laagje suiker. Hiervoor doen we wat suiker in een stevigen zak en strijken er b.v. met een strijkbout overheen. Dan is de suiker fijn geworden. Door het theezeefje verdeelen we ze dan over het gebak heen. Een takje hulst erop gestoken en klaar is ons feestgebak!

... de wafelijzers, met het huismerk van de familie ...

VOOR ONZE LEZERESSEN TEN PLATTELANDE!

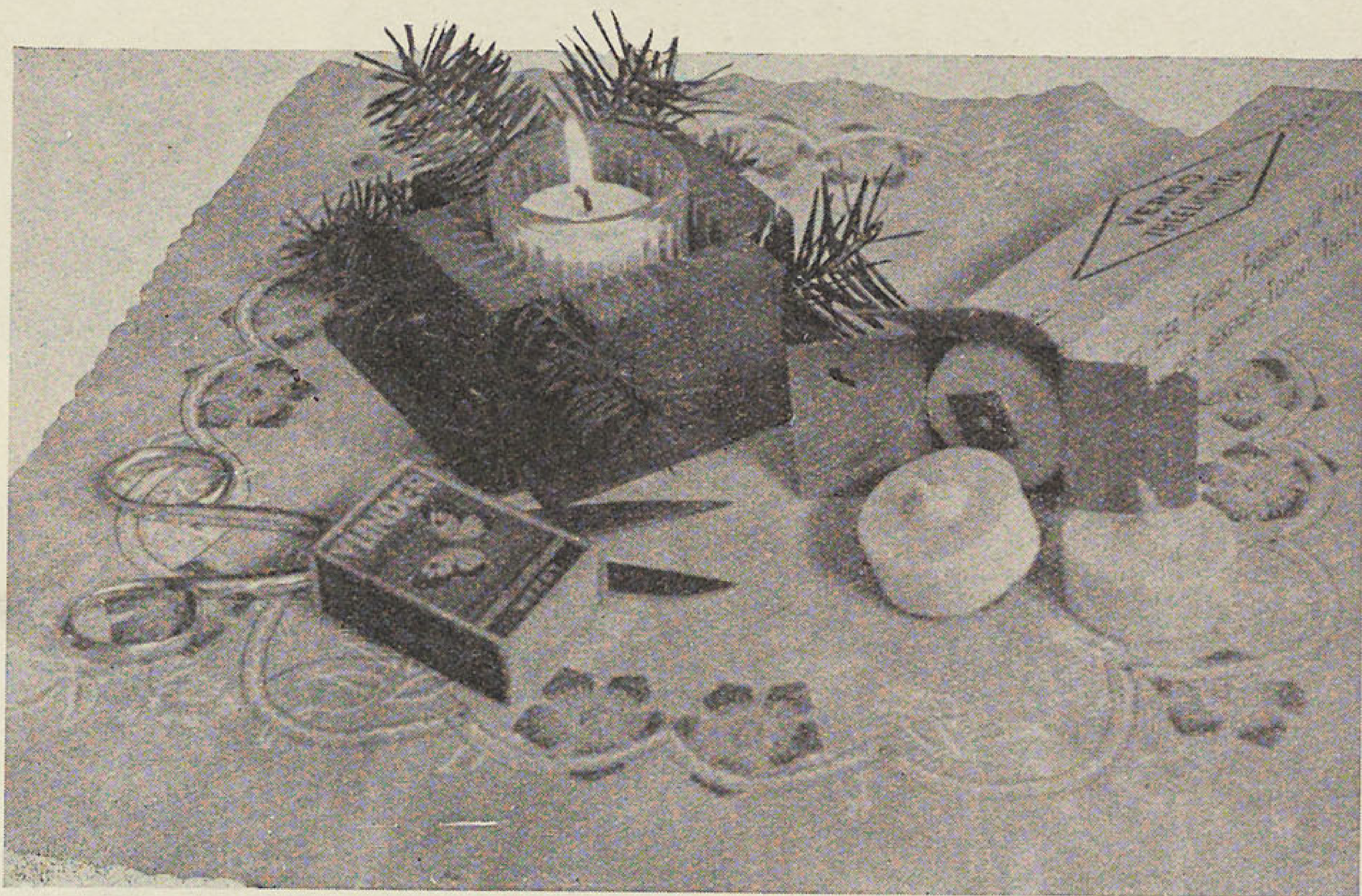
Wie als familiebezit nog zoo'n mooi oud wafelijzer heeft, kan een oude traditie voortzetten, door tijdens de feestdagen aan het einde van het oude- en het begin van het nieuwe jaar in dit wafelijzer de zg. knijpertjes te bakken, waarvan het echte oude recept hier volgt:

Benoodigd:
- 1 pond tarwebloem
- 3/4 pond suiker
- 1 lood kaneel
- 2 eieren
- 1/2 pond boter

Kneed dit alles door elkander met een weinig putwater en maak er kleine balletjes van. Maak het verwarmde wafelijzer schoon met wat zout en een stukje grauw papier. Besmeer het den eersten keer met wat boter, leg er midden in een balletje deeg, knijp het ijzer dicht en bak de koekjes boven een matig warm vuur of een gasvlam aan weerszijden lichtbruin en gaar. Neem ze er dadelijk uit en laat ze bekoelen.

* KERSTFEEST * LICHTFEEST *

dit jaar zonder kaarsen... ?

Tòch willen wij in deze feestdagen graag „levende" lichtjes branden. Voor wie geen kaarsen meer heeft, is er nog één mogelijkheid, namelijk het synthetische waxinelichtje. Deze theelichtjes zijn nog regelmatig verkrijgbaar in verschillende kruidenierszaken enz. Méér moeilijkheden zullen de benoodigde glaasjes opleveren; wie deze niet krijgen kan, kan van kartonpapier een bakje maken: een cirkeltje en een lange strook, die van onderen aan het cirkeltje vastgeplakt wordt. Voor een aardig standaardje voor deze lichtjes hebben we noodig:

1. een stukje karton van 11 cm × 11 cm.
2. vier leege hulsjes van lucifersdoosjes.
3. het binnenste doosje van een lucifersdoosje.
4. een waxine glaasje en een synthetisch lichtje.
5. een potje roode verf of rood papier.
6. lijm.

Langs de vier zijden van het stukje karton trekken we 1 cm van den kant een potloodlijn. Daar waar de potloodlijnen elkaar snijden knippen we de vier kleine vierkantjes uit het kartonnetje.

Langs den binnenkant van deze potloodlijnen komen de vier hulsjes te staan. Op den langen kant, die kant dus, waarlangs men de lucifers afstrijkt. Het zuiverste krijgt men dit door de helft op te zoeken van de potloodlijn en de helft van het hulsje. Zet men deze twee punten precies op elkaar dan staat het hulsje juist in het midden.

Zoo zet men alle vier hulsjes rechtop langs de potloodlijnen. Ze vormen dan een vierkantje. Met lijm worden ze netjes vastgeplakt.

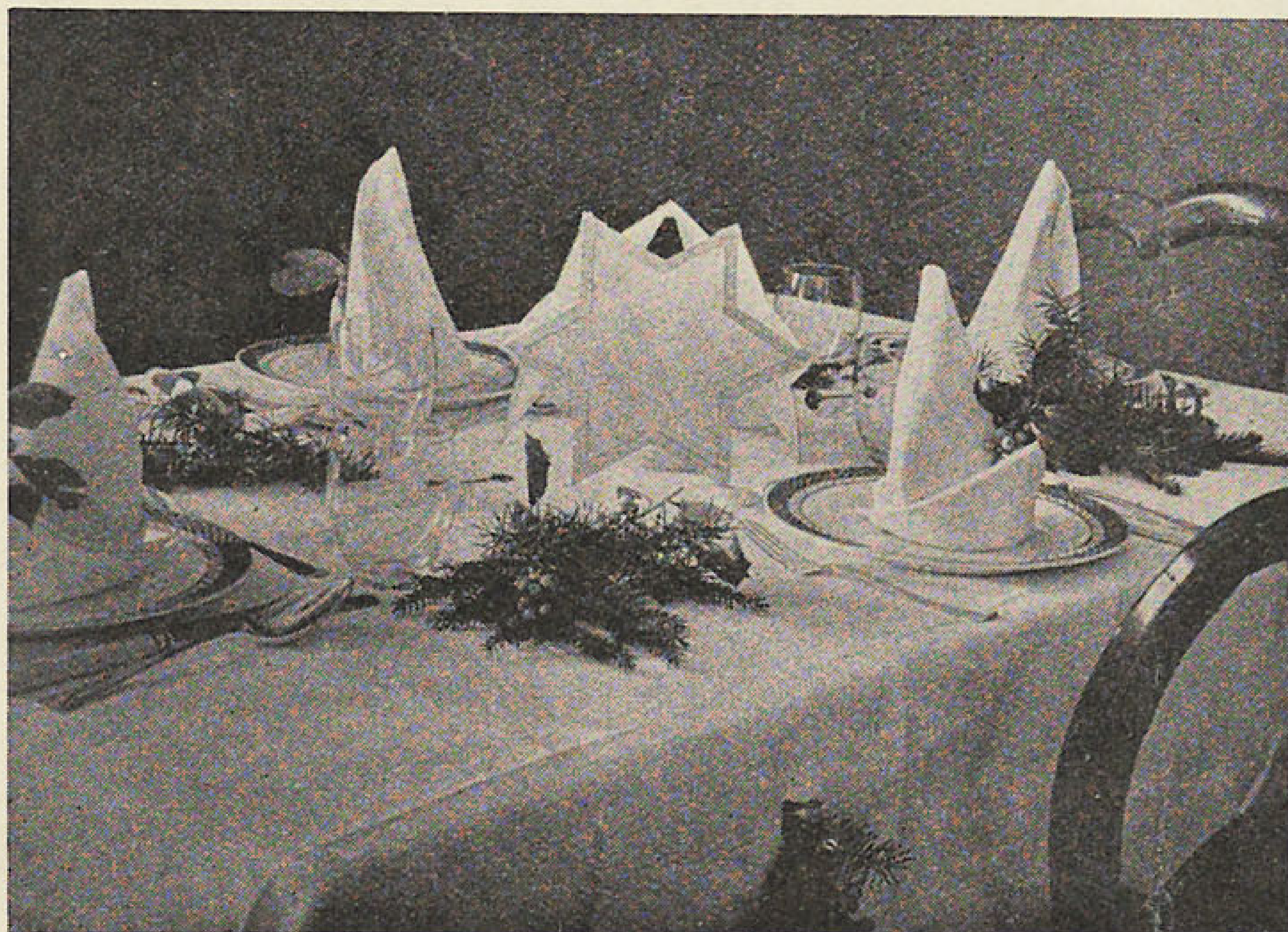
Even wegzetten met iets zwaars erop. Is het goed droog geworden, dan gaan we het geheel een rood kleurtje geven. Hebben we geen verf dan beplakken we alles met rood papier. Doch dan moet ieder doosje apart tevoren reeds beplakt worden evenals het kartonnetje alvorens het vastzetten kan beginnen.

U zult zien dat het lichtje er precies in past. Heeft U liever dat het lichtje iets hooger staat, dan legt U er het binnenste van een lucifersdoosje omgekeerd in en zet hier op Uw lichtje. Vervolgens steken we door ieder hulsje een takje dennegroen en zetten bij ieder bord zoo'n lichtje. U zult zien, dat de tafel, op deze manier verlicht, niet onderdoet voor die met echte kaarsjes versierd. G. BOMERS-v. LEERSUM

GEEN KAARSEN, TOCH KERSTLICHT

Het electrische licht mag dan handig en zindelijk zijn, bij het Feest van het Licht kunnen wij het niet gebruiken. Daarvoor is het te hard, te koud. Andere jaren brandden wij kaarslichtjes; dit jaar zullen de meesten het wel zònder moeten doen. Nu moet er met de aanwezige riemen geroeid worden . . . Wie de oplossing uit het bovenstaande artikel niet bevalt, kan als volgt doen:

We nemen een zoo laag mogelijk schemerlampje en halen er het kapje af. Op zolder hebben we vast nog wel een paar oude cartonnen doozen; vlug naar beneden gehaald. Potlood, passer, liniaal en schaar komen er ook bij te pas en we kunnen beginnen met knutselen. Eerst wordt er op het carton een cirkel gedraaid, (wie geen passer heeft, doet het om een bordje heen), waarvan de middellijn iets grooter is, dan de hoogte van het schemerlampje. De omtrek van den cirkel wordt in zes gelijke stukken gedeeld, waarvan de punten zóódanig met elkaar worden verbonden, dat er een ster wordt gevormd. Nu knippen we de ster uit *en knippen haar ook van binnen uit,* waarbij we zorgen, dat de rand die overblijft ongeveer één cm breed is. Het geraamte van de ster leggen we nu op een vel dun rood of wit vloeipapier en trekken haar aan den buitenkant over, waarna we het papier uitknippen en op het geraamte plakken. Op deze wijze maken we naar verkiezing drie of vier sterren. Nadat we de cartonnen randen verguld hebben of geel geverfd, zetten we de sterren verticaal neer en plakken de punten aan elkaar vast met dunne reepjes plakband. Tenslotte maken we het plakband nog even onzichtbaar door er ook een kwastje verf over heen te strijken. Nu schuiven we het schermpje over het lampje heen en de tafelverlichting is klaar. Om dit middenstukje maken we een heel eenvoudige versiering van kleine sparretakjes en takjes beshulst en het Kerstlicht is gereed.

H. VAN LEEUWEN BOOMKAMP

Schilderij van Jan Steen
„Bakker Oostwaard"
Foto Rijksmuseum Amsterdam

Bij de viering der feestdagen van het jaar en de hoogtepunten in ons leven, als geboorte of huwelijk, bestaan er verschillende gebruiken en gewoonten, waar een veel diepere zin achter schuilt, dan men op het eerste gezicht zou denken. Dat deze telkens weerkeerende gebruiken veelal met eten en drinken tezamen hangen is te begrijpen, wanneer we bedenken, dat bij een feestdag nu eenmaal een feestmaal hoort! Vanaf de oudste tijden waren het de vrouwen, wier handen alles te verzorgen kregen wat op zoo'n dag aan eet- en drinkwaren noodig was. Het is dan ook vanzelfsprekend, dat de vrouw bij het in stand houden van die gebruiken een belangrijke rol heeft vervuld. Vooral toen er nog geen geschreven recepten waren en de oudere vrouwen de manier van bereiding aan de jongeren doorgaven. Toen bestonden er toch nog geen moderne keukengereedschappen en moest alles met de hand bereid worden.

Bijzonder veel aandacht werd geschonken aan het bakken van het brood en het feestgebak op zoo'n dag. Reeds in de alleroudste tijden werd bij de viering van het feest ter eere van het terugkeerende licht — het Joelfeest — het joelbrood gebakken. Wanneer dan in den heiligen nacht de joelhoorn geblazen werd kon men ervan verzekerd zijn, dat ijverige vrouwenhanden het baksel kant en klaar hadden!

Ook wij hebben bij onze verschillende feestdagen nog altijd onze bijzondere feestbrooden, die niet alleen als heerlijke spijs dienen, maar wel degelijk hun aandeel tot de feestelijke stemming bijdragen. En al zullen we ook dit jaar minder aandacht kunnen besteden aan het feestgebak bij de viering van de huiselijke feesten, toch mogen die oude gebruiken daardoor niet in het vergeetboek raken.

Op de afbeelding vereeuwigde de meesterhand van onzen schilder Jan Steen de versch gebakken broodvormen van den bakker Oostwaard. Het rechtopstaande brood is de z.g. duivekater, die in den tijd rondom het Kerstfeest gebakken werd. De vorm van den duivekater doet soms nog veel aan het scheenbeen denken; we zien in dezen vorm nog het oorspronkelijke broodoffer onzer voorvaderen. Met mooie blad- en takmotieven werden deze brooden versierd, zinnebeelden van den nieuwen groei, die het nieuwe jaar met zich meebracht.

Een andere vorm van brood werd door denzelfden schilder afgebeeld op het meesterwerk „Driekoningenavond". Een beschrijving hiervan wordt geplaatst in nummer 1 van Louwmaand. J. H.--K.

ZINVOLLE TAFELVERSIERING

Benoodigdheden:

Stevig, niet te dik karton (makkelijk te knippen).
1 vel rood, 1 vel wit kastpapier.
Klosjes, lucifersdoosjes, of closetrolletjes.
Dennengroen, dennenappeltjes.
Potlood, schaar, liniaal en indien men heeft een passer.

We maken eerst de sterren op een klosje, lucifersdoosje of een half closetrolletje. Op een klosje of lucifersdoosje zijn de sterren het mooist als we ze 8 of 9 cm lang maken, op een half closetrolletje kunnen ze tot 11 cm groot worden. We nemen de ster over van bijgaande teekening of teekenen met behulp van den passer volgens de stippellijntjes zelf de ster naar fig. 1, en knippen deze netjes uit. We nemen een stukje rood kastpapier, even groot als de ster en plakken dit op de ster. Nu knippen we den omtrek van de ster iets grooter zooals op de teekening is aangegeven door de streeplijntjes. In de hoeken (A, B, C en D enz.), wordt het papier ingeknipt en slaan we de randjes om de ster heen. Nu knipt men nog een ster uit van rood papier en plakt die tegen den achterkant en de ster is klaar. We nemen nu een klosje, dat we eerst rood kleuren, of een lucifersdoosje, of een doormiddengesneden closetrolletje, plakken dit eerst om met rood papier, en plakken het rolletje er goed onder. Er bovenop komt, als men dat heeft, een synthetisch waxinelichtje in een glaasje (zie ook pag. 18); wie het heeft, gebruikt een kaarsje en wie geen van beide heeft, kan een dennenappeltje met een takje groen erop vastplakken of vaststeken. We maken zoo'n ster per persoon en zetten het voor het bord neer.

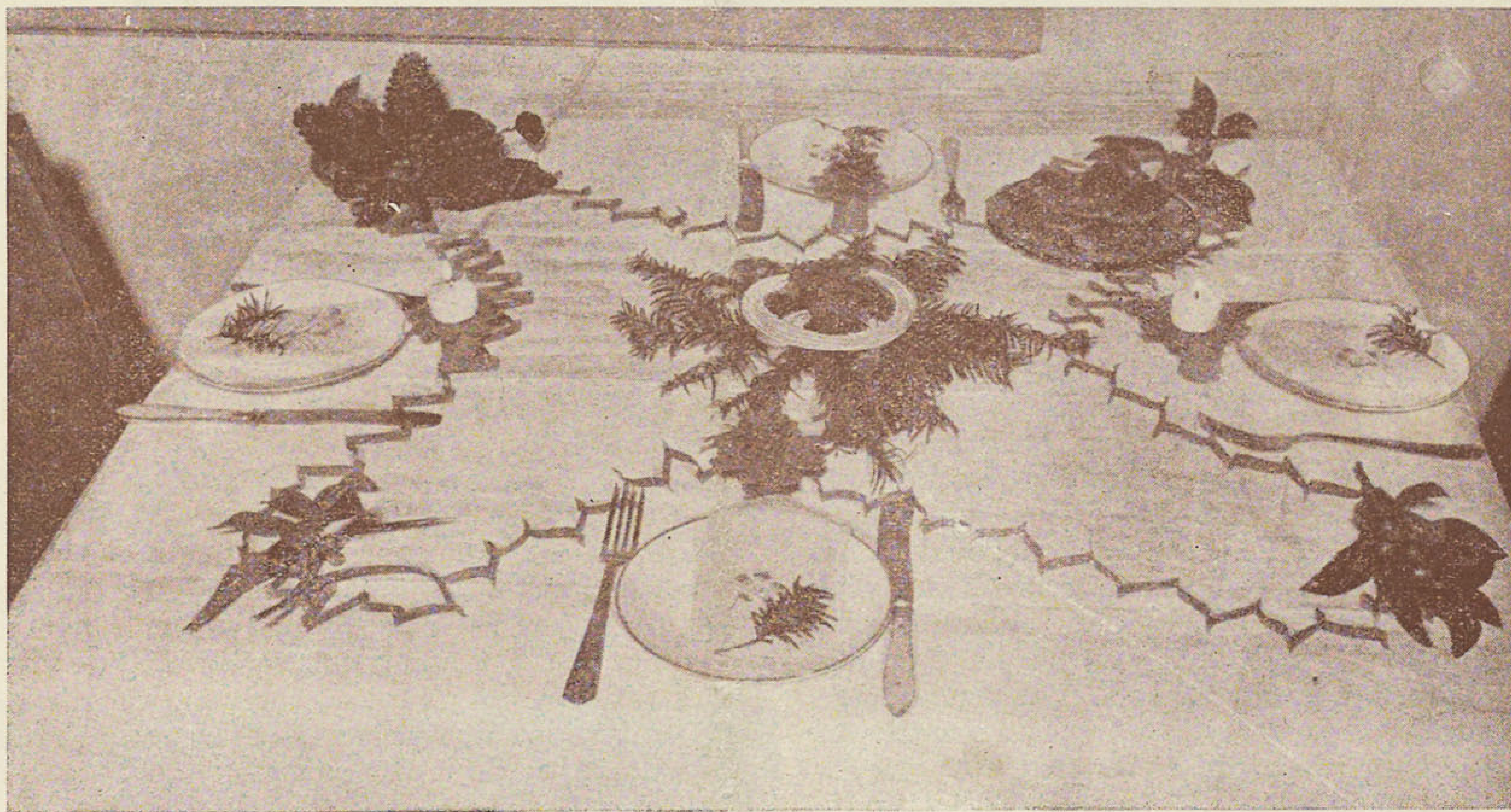
Vervolgens maken we een zonnerad aangegeven door fig. 2, op dezelfde manier als de ster. De middellijn kan zeer verschillend zijn, al naar gelang men een groot of een klein middenstuk wil hebben. Door de vier openingen vlechten we dennengroen en plakken vier klosjes, lucifersdoosjes of halve closetrolletjes er onder en een dennenappeltje er op.

Slingers worden van strooken rood papier geknipt die zes centimeter breed zijn, en dan dubbel gevouwen worden over de lengte. Zie fig. 3. Knipt U ze zoo fijn mogelijk, *ten hoogste* een halve centimeter breed en vouwt ze voorzichtig uit, na ze ingeknipt te hebben volgens teekening, daar ze licht afscheuren.

Woont U geheel buiten, dan kan een natuur-kerstversiering bestaande uit schors, dennengroen, dennenappels, mos en wat hulst een mooi geheel vormen.

Indien U nog in het bezit bent van kaarsjes van vorig jaar dan is een eenvoudige versiering te maken, door aardappels in rood crêpepapier te wikkelen en een kaarsje in een van te voren gemaakt gat te steken.

M. ENGELBRECHT

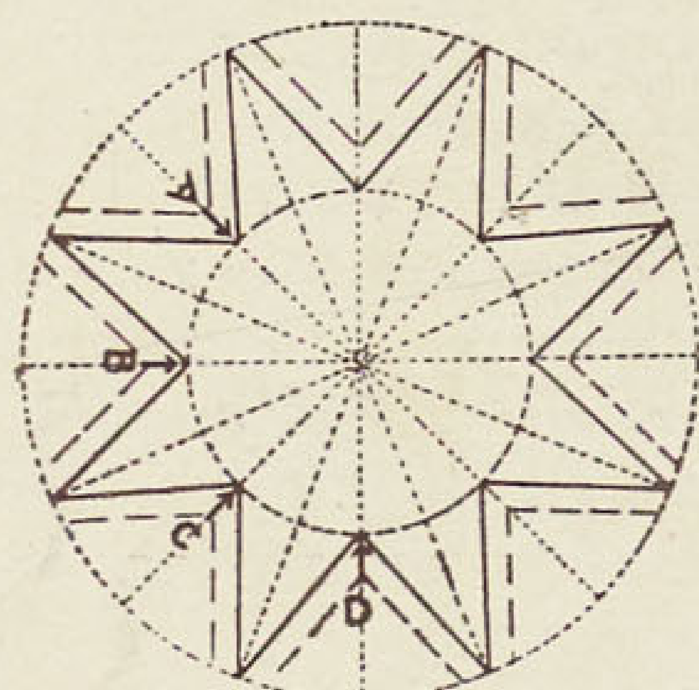
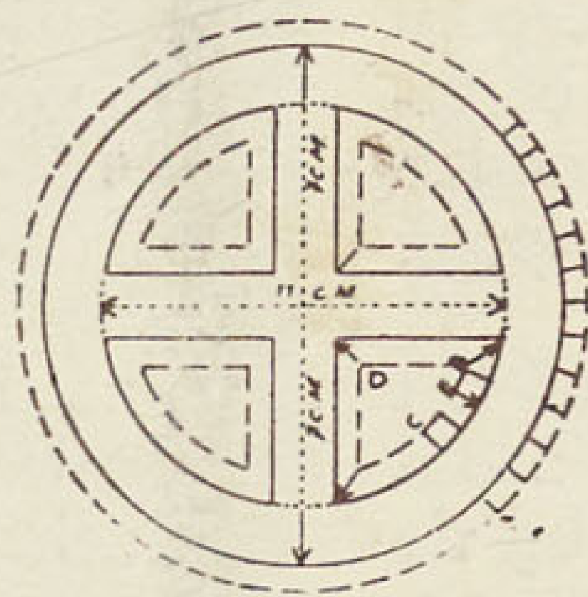

Fig. 1

Fig. 2

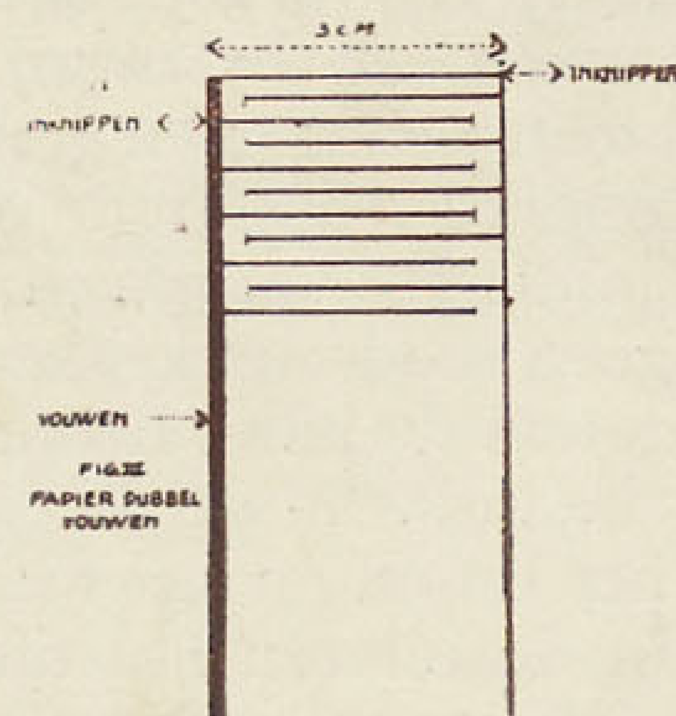

Fig. 3

Typografische verzorging
NENASU - *Utrecht*
K 2350